

І. М. Веремійчик, В. П. Тименко

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

3 КЛАС

І.М. Веремійчик, В.П. Тименко

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

Підручник для 3 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 17.07.2013 р. № 994)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

Майстер на всі руки

Світ професій

Загадка

Веремійчик І.М.

В31 Трудове навчання : підруч. для 3-го кл. загально-освіт. навч. закл. / І.М. Веремійчик, В.П. Тименко. — К. : Генеза, 2014. — 104 с. : іл.

ISBN 978-966-11-0337-4.

УДК 62-028.31(075.2)

ББК 30я721

© Веремійчик І.М.,
Тименко В.П., 2014
© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2014

ISBN 978-966-11-0337-4

Любий майстрику-третьокласнику!

У першому класі ти був художником-глядачем. У художній праці тобі допомагали конструктори природи: Сонцезайчик навчав творчості, Крапелька заохочувала до кольорографічного проектування на папері, Іскорка навчала майстерності художнього конструювання з різних матеріалів. А Дельфін-дизайнер об'єднував тебе і твоїх друзів у творчу дизайн-групу.

У другому класі ти став мислителем-слухачем. І до тебе завітав допитливий Пізнайко: і вигадувач, і зображувач, і перетворювач матеріалів. Окрім Пізнайка, у творчості тобі допомагали Інформатик та Дельфін-дизайнер. Ти вчився у них проектувати красу художнього доквілля. Вони і надалі лишаються твоїми помічниками в художньому проектуванні.

У третьому класі ти станеш майстром-діячем. Твоїм провідником у підручнику буде Майстер на всі руки. Він поведе тебе в такі середовища художнього доквілля: «людина—природа», «людина—техніка», «людина—людина», «людина — художні образи», «людина — знакова інформація». Це — світи професій. Ти обереш улюблене середовище життєдіяльності, оволодієш прийомами художнього конструювання, продовжиш творити гарні вироби, щоб стати справжнім майстром улюбленої справи.

Успіхів тобі в художньому проектуванні доквілля, у відкритті світу майбутньої професії.

Автори

Мають ремесла свої аромати:
Тістом в пекарні пахне, малята.
Мимо столярні пройдете зрана —
Гостро запахне стружка духмяна.
Лаком і фарбою пахне маляр,
Цеглою — муляр, замазкою — скляр.
Куртка шоферська пахне бензином,
Одяг робочий — мастилом машинним.
Пахне кондитер мускатами, тминами.
Лікар — аптекою і вітамінами.
А хлібороби, що ходять за плугом,
Пахнуть чорноземом, полем і лугом.
Морем і рибою пахне рибак...
Тільки неробство не пахне ніяк...

Джанні Родарі

Витинаєм всім на подив Таємничий світ природи

У цьому розділі ти

- ознайомишся з мистецтвом витинання
- створюватимеш вироби технікою мозаїчного торцювання

МИСТЕЦТВО ВИТИНАННЯ

Витинання — давня техніка оздоблення
побуту українців

 Мистецтво *витинання* — одна з найдавніших українських технік оздоблення виробів. У давніх витинанках утілено здебільшого вічні символи природи. Українські витинанки — це орнаменти, ажурно вирізані з паперу.

Паперові прикраси для хатнього вжитку в різних місцях України називали по-різному: стригунці, зірочки, квіти, хрестики, козаки тощо. Є кілька груп витинанок для оздоблення стін: фігурки, розетки, дерева, стрічки, витинанки-шпалери тощо.

Різні регіони нашої країни мають свої мотиви витинанок. Наприклад, найуживаніший мотив витинанок Подніпров'я і Слобожанщини — це квіти. Витинанки

мали вигляд букетиків-вазонів. У селах Подніпров'я вироби здебільшого розміщували на поличках або над невеличкими віконцями хат.

Витинанки Прикарпаття відрізнялися переважанням геометричних і рослинних орнаментів. У цій місцевості їх наліплювали поздовжніми стрічками попід стелею, по сволоку*, навколо вікон. Тут паперові прикраси називали фіранковими, або фіранками.

Основним регіоном побутування витинанок було Поділля. Подільські витинанки були обмежені в кольорах, але відзначалися наявністю сюжетних мотивів: у них поєднувалися зображення зірочок, кружалець, гілок із птахами. Для цього регіону властиві два типи розташування витинанок на стінах — шпалерний і килимовий.

Згодом Україною поширилися нові види прикрас: витяті паперові рушники, рамочки, серветки тощо. Разом з розписами на печі, вишиваними рушниками, різьбленими дерев'яними побутовими речами та тканими виробами витинанки склали основу цілісного і неповторного інтер'єру української селянської хати.

*Сволок — балка, яка підтримує стелю в будівлях.

Техніка витинання притаманна й культурі інших народів. Наприклад, у Західній Європі витинанки набули розвитку в складних дзеркальних композиціях, які завжди вміщувалися на одному цілому аркуші паперу і були подібні до графічних зображень. Різновид витинанок-силуетів виник у Франції і швидко поширився всією Європою.

Силуети — це своєрідні портретні зображення і фігурні композиції, намальовані тушшю, вирізані з паперу або гравійовані на дереві.

Найчастіше силуети вирізали за контуром маленькими ножицями з тонкого чорного глянцевого паперу. Мистецтво силуетів було поширене і в Україні. Такі прикраси служили майстрам трафаретами для нанесення відбитків на дерев'яні вироби і тканини.

Види витинанок

1. Фігурки — силуетні витинанки, витяті за контуром: пташки, вершники, ляльки тощо.

2. Розетки — витинанки з розеток, зірок, ромбиків-квадратів (усі одинарні) та накладних «сонечок». Останній тип утворювався із чотирьох-восьми різнокольорових кружалець щораз меншого діаметра, наліплених одне на одне.

3. Деревя — витинанки фігурок природи: дерево, дерево з пташками, гілка, букет, вазон.

4. Стрічки — одинарні лиштви* над вікнами, аплікаційні стрічки, одинарні рушники і рамочки.

5. Шпалери — витинанки з таких композицій: центрична, рядова, вільне заповнення.

6. Фіранки — витинанки стрічкові; великі прямокутні; порт'єри з аплікаційними та мальованими візерунками.

7. Серветки — витинанки різних типів: розеткові, квадратні, трикутні тощо.

8. Іграшки — витинанки-ілюстрації до казок, оповідань для дітей тощо.

Матеріали та інструменти для витинання

Найпоширенішим матеріалом для витинання був тонкий однотонний глянцевий папір, що мав блискучу поверхню, яскраві насичені кольори, добре складався і легко піддавався витинанню та вирізуванню. Паперові візерунки прилаштовували на папір або картон за допомогою клею.

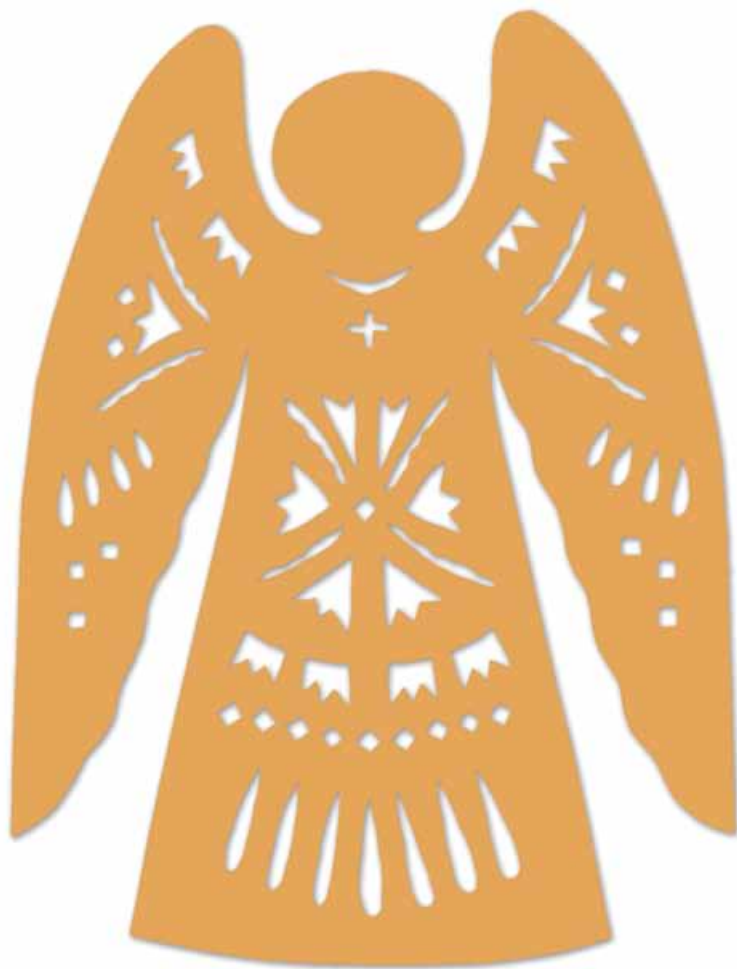

У художньому витинанні використовують такі інструменти: ножиці, ніж та різноманітні штампики. Вибираючи ножиці, слід враховувати безпосередню залежність між розмірами ножиць і зручністю виконання роботи. Робота великими ножицями з більшим плечем розвороту потребує значно менших зусиль, ніж маленькими.

**Лиштва* — тут: витинанка на прорізі вікна.

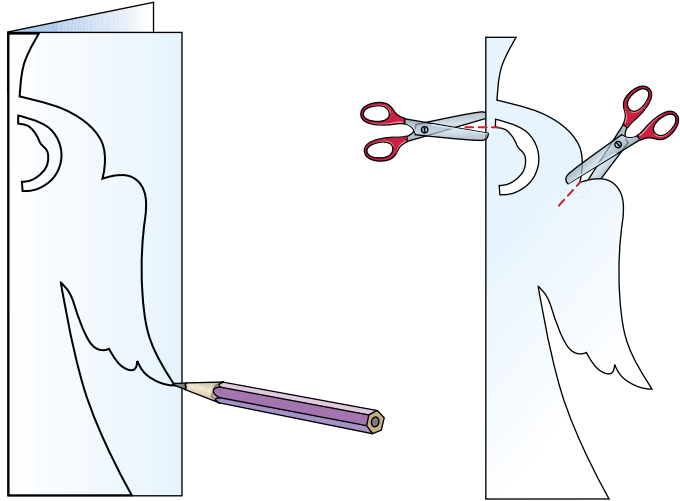
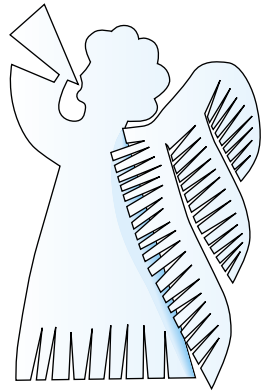
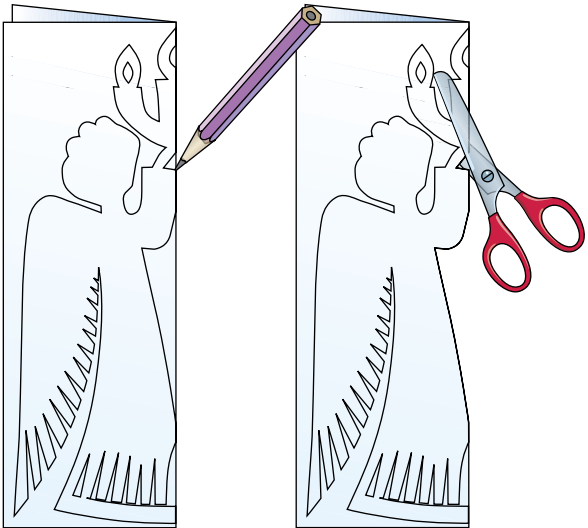
Практична робота.
Витинанка і аплікація «Янголи»

Виготов витинанку та аплікацію янголів за малюнками або власним задумом. Використай для композиції вертикальну і горизонтальну площини (наприклад, коробку з-під цукерок).

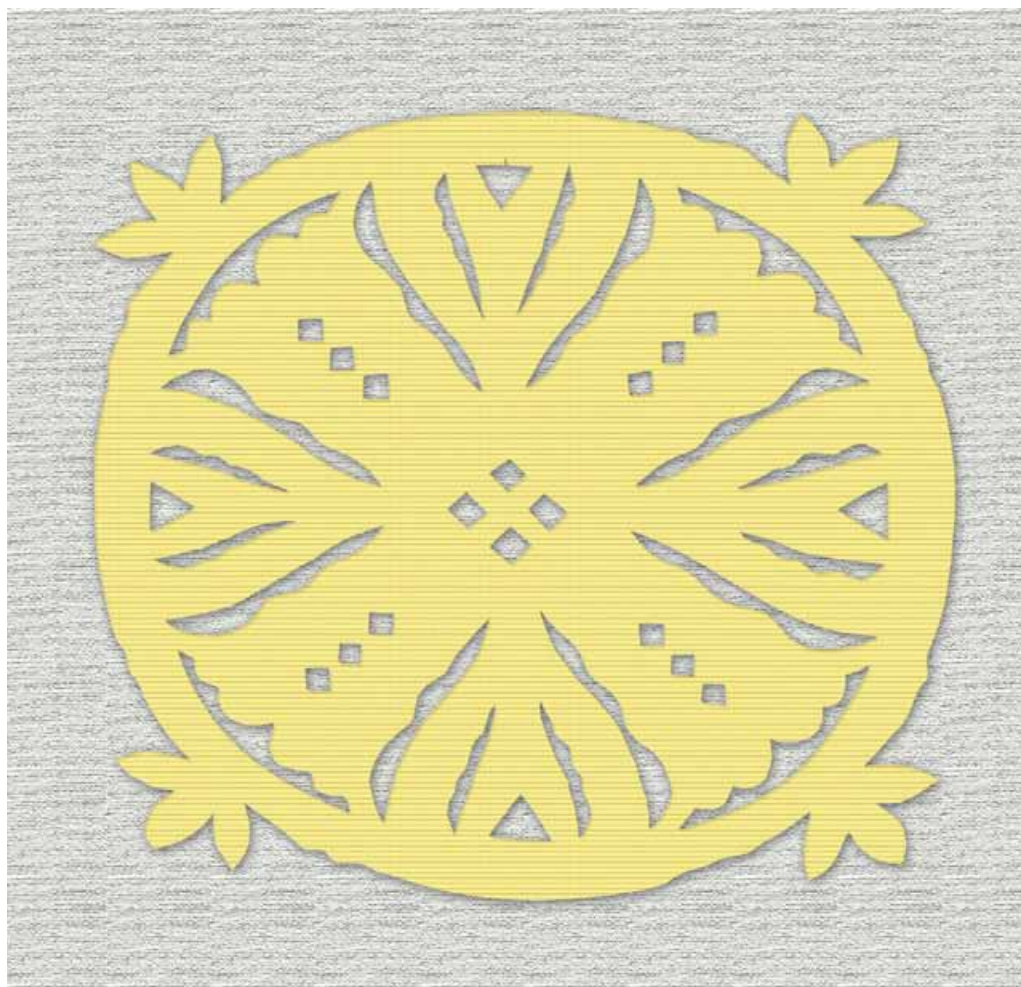
Стука у віконце нишком янголя,
Легідно цілує і співає тихо:
«Хай тебе, дитинко, оминає лихо.
Спи, моє маленьке, люленьки-люля».

За Зоряною Живкою

На дозвіллі

Витинанка «Килимок»

Виконай витинанку, дотримуючись такої послідовності:

1. Склади аркуш паперу вчетверо.
2. Намалюй візерунок за поданим зразком або власним задумом. Виріж.
3. Розгорни витинанку.
4. За бажанням розфарбуй виріб і наклеї його на аркуш кольорового паперу.

СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

Практична робота. Витинанки до свята професій

Створіть художні проекти святкових витинанок за малюнком. За бажанням виконайте витинанки-емблеми:

1. Складіть навпіл аркуш, обведіть на ньому великий і вказівний пальці, домалюйте шию і голову півсилуета людини.

2. На іншому складеному навпіл аркуші намалюйте фігурки рослин або істот, домалюйте бретельки від фігурки у напрямі до лінії згину, окремо намалюйте головний убір, емблему професії або ж інструменти майстра.

Поміркуй. На яке кольорове тло ти наклеїш витинанку? У якій послідовності наклеюватимеш деталі?

МОЗАІКА

Я торцюю у рядки «кольорові сторчаки».
Розмаїто кольоровий мій «пухнастик» паперовий.

Мозаїчне торцювання — це створення зображень і предметів за допомогою об'ємних торцівок з паперу. Об'ємну торцівку можна умовно назвати «кольоровим сторчаком». Він являє собою шматочок м'якого паперу, стиснутий у вигляді заглибини або конуса. Кожна така «торцівочка-сторчак», як один мазок пензля у створенні картини, як одна петелька у в'язанні або одна намистинка в бісероплетінні. Торцювання — робота не складна, але копітка. Вона вимагає не тільки посидючості, але й акуратності, уваги і певної спритності.

Перш за все, у техніці торцювання виконують усілякі іграшки-прикраси. Деякі умільці використовують її в оформленні фоторамок, прикрашанні вітальних листівок та оздобленні різноманітних побутових предметів.

Матеріали та інструменти для мозаїчного торцювання

Для виконання виробів у техніці торцювання потрібен мінімальний набір матеріалів та інструментів: папір, клей, ножиці і торцювальний інструмент.

Основний інструмент торцювання — довга тонка паличка з тупим кінцем (олівець, корпус від кулькової ручки, китайська паличка для їжі тощо).

У техніці торцювання зазвичай використовується гофрований папір або звичайні паперові серветки. З паперу виготовляють безпосередньо «торцівки» — елементи об'ємної аплікації. Ножиці і клей знадобляться для вирізування і приклеювання цих торцівок до основи майбутнього виробу.

Як основу використовують досить різноманітні матеріали. «Опушити» гофрованим папером можна будь-яку поверхню, до якої цей папір приклеюється.

Техніка мозаїчного торцювання

 Як працювати з усіма цими інструментами і матеріалами? Після того як ви визначилися з видом виробу, необхідно заготовити папір для «торцівок». Це повинні бути квадратики, нарізані з гофрованого паперу. Розмір сторони — від 1 до 3 см, кількість — залежно від площі або об'єму виробу. Заготовку, на яку будуть кріпитися «торцівки», можна заздалегідь намазати клеєм, але за бажанням клей наносять на кожний окремий елемент виробу.

Виготовлення «торцівок» вимагає охайності. Отже, у правій руці в тебе паличка для торцювання, у лівій — квадратик паперу. Приклади паперовий листочок центром до кінця палички і, притримуючи його, акуратно зімни папір, обертаючи паличку. Обтискуючи папір, не натискай занадто сильно, щоб не порвати його. У результаті в тебе вийде маленький пухнастий конус. Після цього, не знімаючи конуса зі стержня, приклей його до заготовки так, щоб вершина конуса виявилася склеєною з поверхнею заготовки, а складочки такої собі «гвоздички» «дивилися» на

тебе. Приклеюючи «кольорові сторчаки», пам'ятай: що щільніше один до одного вони розміщені на поверхні виробу, то пухкіше і охайніше він буде виглядати.

Кожну наступну «торцювочку» приклеюй поряд з попередньою. Намагайся розміщувати їх щільно одну до одної, щоб не залишалось проміжків.

Мозаїку в техніці торцювання можна виконувати суцільно або по контуру. Можна заповнити тло навколо візерунка. Вийде маленький пухнастий килимок.

Практична робота. Мозаїчне торцювання

Знаки волі, знаки слави —
наші символи держави.

Символами Української держави є прапор, герб і гімн. Виготов зображення Державного прапора України способом суцільного мозаїчного торцювання.

Державний герб України утвори способом контурного і фонового торцювання.

1. Наріж квадратики (1 × 1 см) з гофрованого паперу синього і жовтого кольорів.
2. Зроби заготовку макета прапора з картону.

3. Для виготовлення кожної торцівки тупий кінець (торець) стержня постав на паперовий квадратик.

4. Зігни папір і прокачай стержень між пальцями.

5. Приклей трубочку-«торцівочку» до заготовки. Вийми стержень.

На дозвіллі

У групі виконайте велику мозаїку на аркуші ватману. Наприклад, це буде мозаїчне торцювання письмових букв українського або англійського алфавітів. Роботу над таким килимом-абеткою можна перетворити на цікаву гру. Треба розбити все поле для мозаїчних букв на квадрати (наприклад, зі стороною 5 см) і розрізати. Кожен учень виконує мозаїчні букви на окремих квадратах, а потім наклеює їх на відповідне місце за ескізом.

Практична робота. **Кашпо для квітів**

Виготов кашпо* за поданим зразком.

У роботі дотримуйся такої послідовності:

1. Підготуй обладнання: картон, лінійку, олівець, ножиці, кольоровий папір, клей, пензлик, голку, нитки, стрічку для підвіски, пластикову пляшку.

2. Намалюй на пляшці лінію відрізу. Відріж, як показано на малюнку.

3. Прикрась майбутній виріб способом мозаїчного торцювання. Виріж мордочку кумедної тваринки та приклей до кашпо.

4. Приший стрічку. Встав горщик із квітами і підвісь кашпо над вікном чи в іншому місці.

 Для виготовлення об'ємних виробів використовують техніку торцювання з паперу на пластиліні. Для цього з пластиліну роблять заготовку, на яку вже без клею кріпляться «торцівочки».

**Кашпо* — декоративна ваза, у яку вставляється горщик із рослиною.

Перевір себе!

1. Що таке витинанка?
2. Чим характеризуються витинанки різних регіонів України?
3. Розкажи про інструменти та матеріали для мозаїчного торцювання.
4. Розглянь малюнок. Що зайве?

Пізнай себе

З допомогою вчителя і батьків перевір рівень розвитку власних природних здібностей. Познач на аркуші паперу плюсами або мінусами твоє ставлення до поданих тверджень.

Прочитай пари речень. Вибери і познач потрібне тобі твердження або заперечення: «мені дуже подобається» (+++), «мені подобається» (++), «мабуть, подобається» (+); «мені дуже не подобається» (---), «мені не подобається» (--), «мабуть, не подобається» (-).

Підрахуй кількість плюсів і мінусів, які ти дав середовищам професій: ЛП — людина і природа,

ЛТ — людина і техніка, ЛЗ — людина і знакова інформація, ЛХ — людина і художні образи, ЛЛ — людина й інші люди.

Запитання читай парами!

Я хочу в майбутньому:

1а Вивчати рослини, птахів, як біолог, піклуватися про них, як лісник (ЛП)

чи

1б Стежити за роботою датчиків, лічильників, електронних приладів (ЛЗ)

2а Допомогати хворим людям, лікувати їх, як лікар (ЛЛ)

чи

2б Розглядати таблиці, схеми; розробляти програми для комп'ютерів, керувати електронною технікою (ЛЗ)

3а Ілюструвати книги, створювати реклами, вітальні листівки, робити звукозапис музичних і піснених творів, як художник, співак, музикант (ЛХ)

чи

3б Висаджувати рослини, стежити за їх ростом, цвітінням, урожайністю, як садівник, фермер, агроном (ЛП)

4а Обробляти за допомогою інструментів або машин тканину, як кравець, деревину, як столяр, метал, як слюсар (ЛТ)

чи

4б Рекламувати товари для продажу, продавати товар у крамниці, на базарі, в кіоску, як продавець (ЛЛ)

5а Вивчати іноземні мови, розшифровувати давні знаки, читати ієрогліфи, розробляти фірмові або дорожні знаки (ЛЗ)

чи

5б Слухати художні твори, читати художню літературу, писати книжки, як письменник, переглядати й обговорювати п'єси, концерти, фільми (ЛХ)

1a

16

2a

26

3a

36

4a

46

5a

56

Паперові квілінг-квітки Схожі всі на петриківки

У цьому розділі ти

- зануришся у світ квілінгу — мистецтва створення композицій зі скручених смужок паперу
- удосконалиш навички з техніки оригамі

КВІЛІНГ

Художня техніка *квілінг* означає папероскручування. *Квілінг*, від англійського слова *quill* (пташине перо), — це мистецтво виготовлення плоских або об'ємних композицій зі скручених у спіральки довгих вузьких смужок паперу. Квілінг ще називають паперовою філігранню*.

З паперових спіралей створюють квіти та візерунки, які потім використовують зазвичай для прикрашання листівок, альбомів, подарункових упаковок, виготовлення ялинкових прикрас.

Вважається, що мистецтво папероскручування виникло в Європі в кінці 14 — на початку 15 ст. У середньовічній Європі черниці робили витончені медальйони, закручуючи на кінчику пташиного пера папір із позолоченими краями.

У техніці квілінгу створювали різдвяні орнаменти, картини, тривимірні фігури тощо. Дрібні паперові форми клеїли на ікони, листівки, лінійні малюнки, обкладинки книжок, які використовували для оздоблення храмів. Деякі давні вироби, прикрашені паперовою філігранню, збереглися донині.

Розглянь малюнок. На ньому зображено старовинну статую Богоматері, зроблену з хліба та прикрашену технікою квілінгу.

Майстер природного доквілля уміє створювати фігури на площині і форми у просторі. Виріб

**Філігрань* — тонкий кручений дрiт, зігнутий у складний мереживний візерунок.

у техніці квілінгу — це просторова форма. Зараз техніка квілінгу набуває дедалі більшої популярності, бо папероскручування не тільки приносить естетичне задоволення, а й корисне для розумової діяльності людини.

Інструменти для квілінгу

Для квілінгу використовується спеціальна дерев'яна паличка з прорізами, а також лінійка-трафарет з колами різного діаметра. Розмічають майбутню композицію олівцем.

Відрізати смужки потрібної довжини найзручніше маленькими ножицями.

Техніка виконання квілінгу

Техніка виконання квілінгу дуже проста: смужка паперу закручується в спіраль.

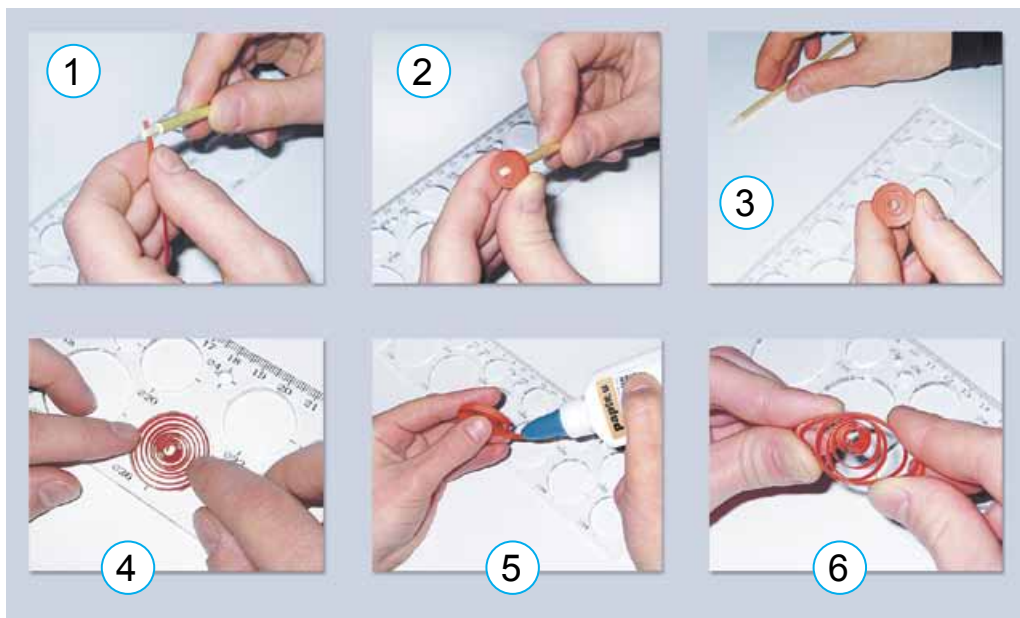
Для закручування смужки використовується спеціальна дерев'яна паличка з прорізами, зручна для захоплення паперу. Край смужки вставляється у про-

різ палички, вказівний палець однієї руки ставиться зверху на торець палички, а великий палець підтримує смужку знизу. Повертаючи паличку іншою рукою за годинниковою стрілкою та закручуючи спіраль, ти формуєш диск між двома пальцями.

У результаті повинна утворитися тужава спіраль. Коли тужава спіраль уже повністю сформована на паличці, потрібно затягнути паличку, та повернути її на півоберта назад, щоб обережно зняти спіраль з інструмента. Після цього спіраль розпускається до потрібного розміру в колі на лінійці, а вже з неї формується необхідна фігура. Щоб зафіксувати спіраль, кінчик паперу змащують крапелькою клею.

Потренуйся виконувати елементи квілінгу.

1. Довгу смужку паперу встав у проріз палички (1).
2. Скрути тужаву спіраль (2).
3. Перетвори тужаву спіраль на вільну за допомогою лінійки (3—4).
4. Приклей кінчик невеликою кількістю клею (5).
5. Надай спіралі потрібної форми (6).

Базові форми квілінгу

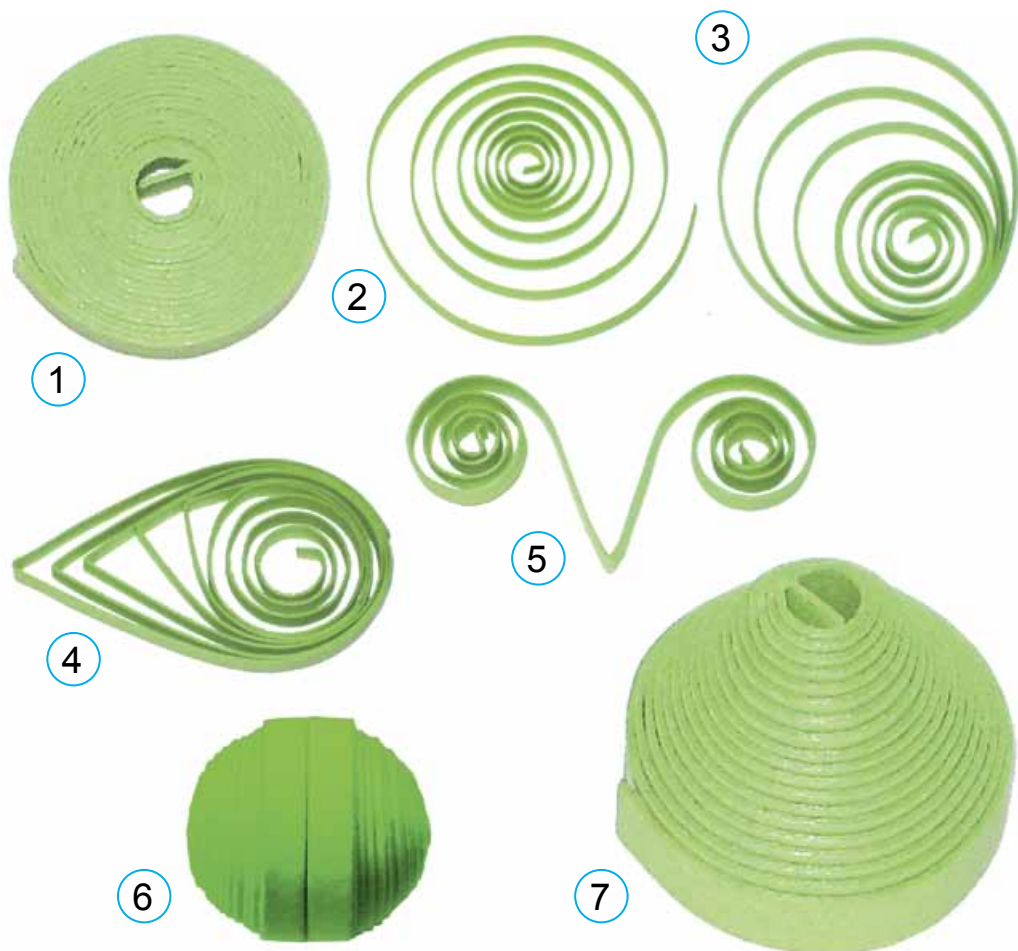
Тужава спіраль — щільний диск, який виготовляють шляхом скручування довгої смужки (1).

Вільна спіраль — форма, яку отримують з тужавої спіралі шляхом розкручування до потрібного розміру (2).

Ексцентрик — форма, виготовлена з вільної спіралі, центр якої зсунуто вбік (3).

Двовимірні базові форми — ті, що мають висоту та ширину: *закриті* форми (4) та *відкриті* форми (5).

Тривимірні базові форми — ті, що мають *висоту, ширину, глибину* (6—7).

Практична робота «Ходить гарбуз по городу»

Пам'ятаєш віршик «Ходить гарбуз по городу»? Пофантазуй, створи цікаву композицію в техніці квілінгу.

Спочатку зроби гарбуза, використовуючи малюнок та інструкцію.

Тулуб: 1. Смужку завдовжки 30 см закрути в спіраль та розпусти в колі на лінійці діаметром 24 мм. 2. Дві смужки завдовжки 30 см закрути в спіраль та розпусти в колі діаметром 26 мм. 3. Дві смужки завдовжки 30 см закрути в спіраль та розпусти в колі діаметром 30 мм. 4. Смужки завдовжки 40 см закрути в спіраль та розпусти в колі діаметром 34 мм та 2 смужки довжиною 15 см закрути в спіраль та роз-

пусти в колі діаметром 18 мм. 5. Надай елементам потрібної форми та приклей до середньої деталі з двох боків послідовно, як показано на малюнку.

Очі: 3 см білої смужки та 3 см чорної смужки склей послідовно, закрути в тужаву спіраль. Кінчик приклей. Брови виріж з паперу.

Капелюх: смужку завдовжки 20 см розпусти в колі на лінійці діаметром 16 мм. Надай деталі потрібної форми.

Вуса: смужку завдовжки 10 см склади навпіл, кінці закрути в протилежні боки.

Бачиш, який наш гарбуз товстий та округлий?

А тепер виготов його тендітну родичку — квасолю.

Зерна: закрути в тужаву спіраль смужки: завдовжки 15 см — 4 шт., 10 см — 2 шт., 8 см — 1 шт. Склеї їх між собою та двічі обгорни смужкою. **Волосся:** смужку довжиною 12 см розріж уздовж та закрути на паличку.

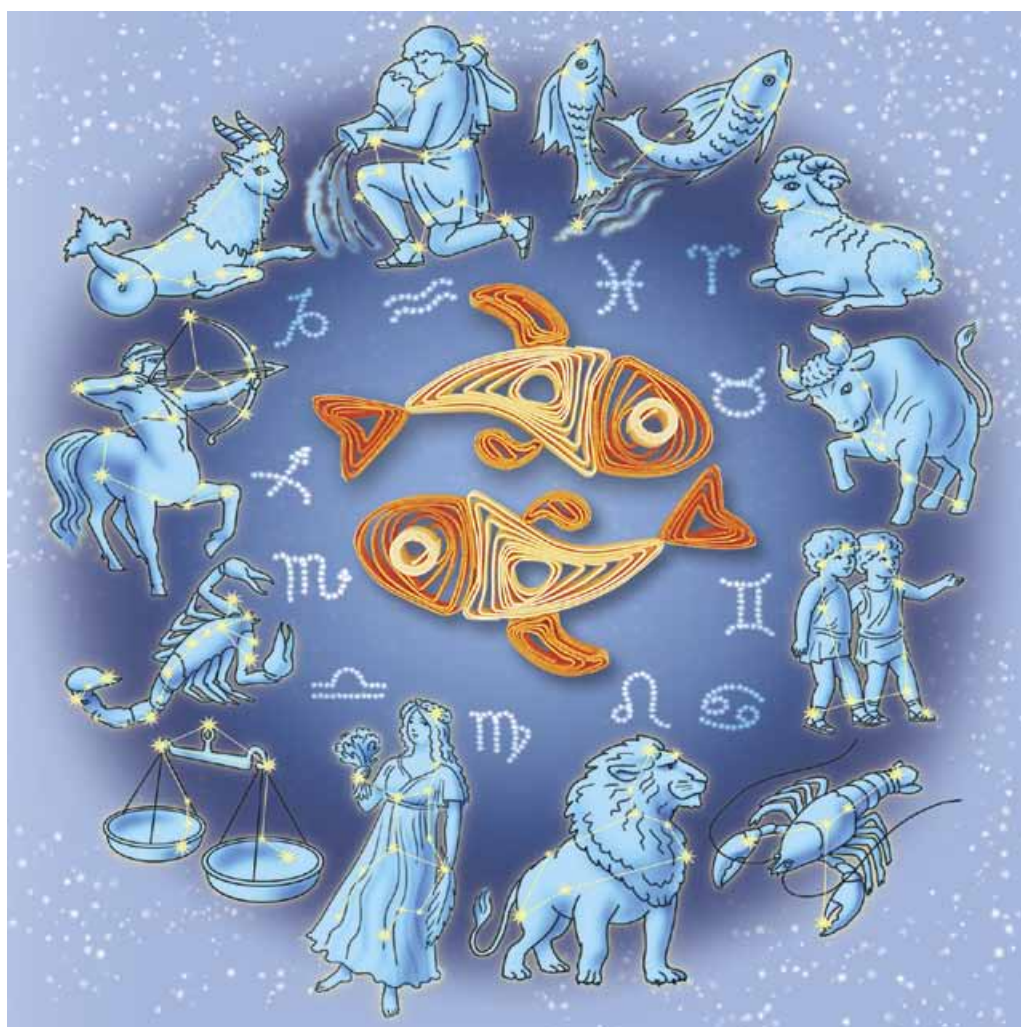
Ноги: смужку завдовжки 10 см закрути та розпусти в колі на лінійці діаметром 12 мм, смужку завдовжки 14 см закрути та розпусти в колі на лінійці діаметром 16 мм.

Інших героїв цієї чудової казки виготов за малюнком, власним задумом або використовуючи набори «паперових кучериків».

Можливо, фігурки овочів, які ти виготовиш, відрізнятимуться від тих, що подані в підручнику. Та й кольори можуть бути інші. Але головне, що ти навчишся, використовуючи прості елементи квілінгу, створювати нові образи. Не бійся фантазувати й експериментувати. Насолоджуйся творчістю!

Практична робота. Знаки Зодіаку

Виткалися з надвечір'я Срібні осяйні сузір'я.

Поглянь на небо вночі. Там є сузір'я, під яким ти народився, — твій знак Зодіаку. Зодіак — це сукупність 12 сузір'їв, через які пролягає річний шлях видимого руху Сонця.

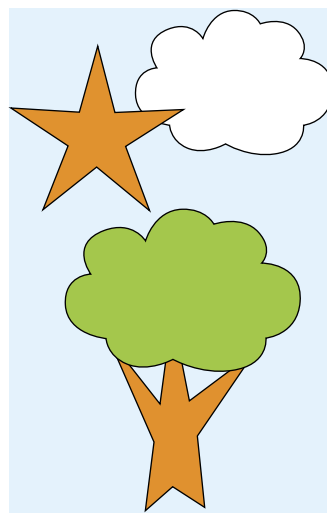
Виготов у техніці квілінгу свій знак Зодіаку.

На дозвіллі

 Майстер природних форм завжди перебуває у гармонійній єдності з довкіллям. Він уміє побачити у витворах природи різноманітні форми та образи.

З часом і ти оволодієш прийомами стилізації. **Стилізація** — це спрощене зображення предмета та надання йому умовно-декоративного вигляду.

Розглянь малюнок. На ньому стовбур дерева — це стилізована зірка, а хмара — це крона дерева. *Пофантазуй!* Спробуй зобразити стилізовані предмети.

ОРИГАМІ

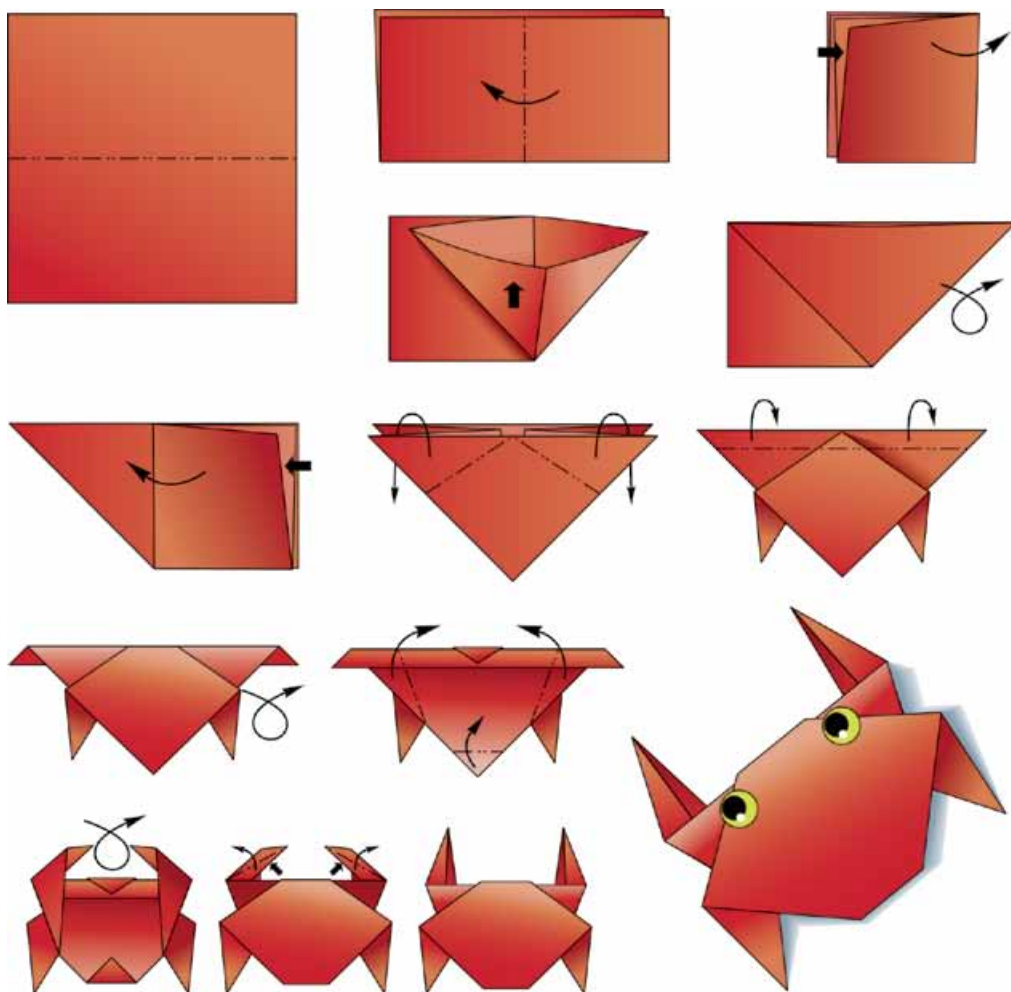
 Техніку створення з паперу різноманітних виробів способом складання аркуша називають **оригамі**. Зародилося це мистецтво дуже давно в Японії і, швидко перетнувши кордони цієї країни, стало традиційною окрасою побуту людей усього світу. Ти вже виконував вироби технікою оригамі на уроках трудового навчання. Запрошую тебе знову в цікавий світ паперотворення. Навчися розвивати конструктивні вміння та інтерес до винахідництва.

Виконайте вироби технікою оригамі, розподіливши між собою обов'язки.

У ГРУПИ

Практична робота. Краб

Виготовте краба в техніці оригамі, придумайте для нього казковий сюжет.

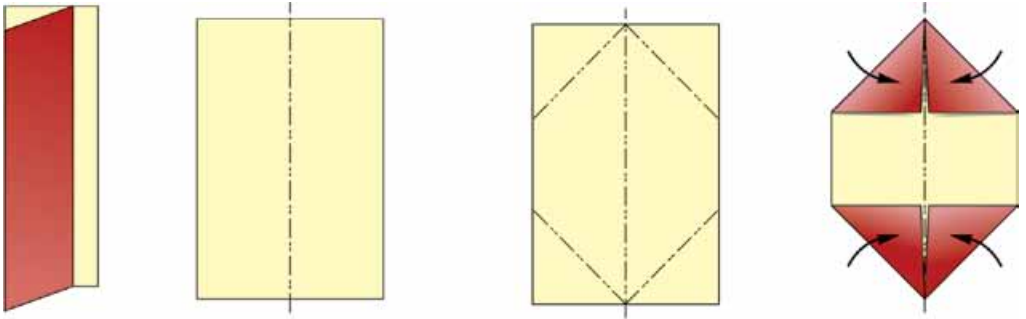

Практична робота. Технічні конструкції

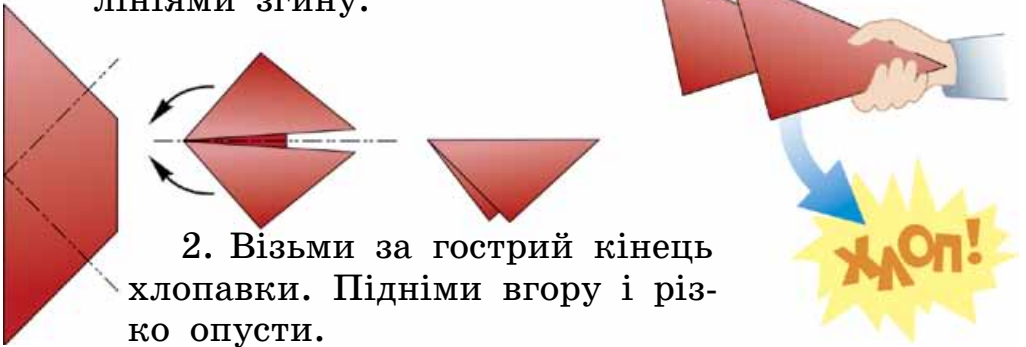
Можна все конструювати
З прямокутника й квадрата.

Ознайомся з моделями, основою яких є прямокутний і квадратний аркуші паперу.

ХЛОПАВКА

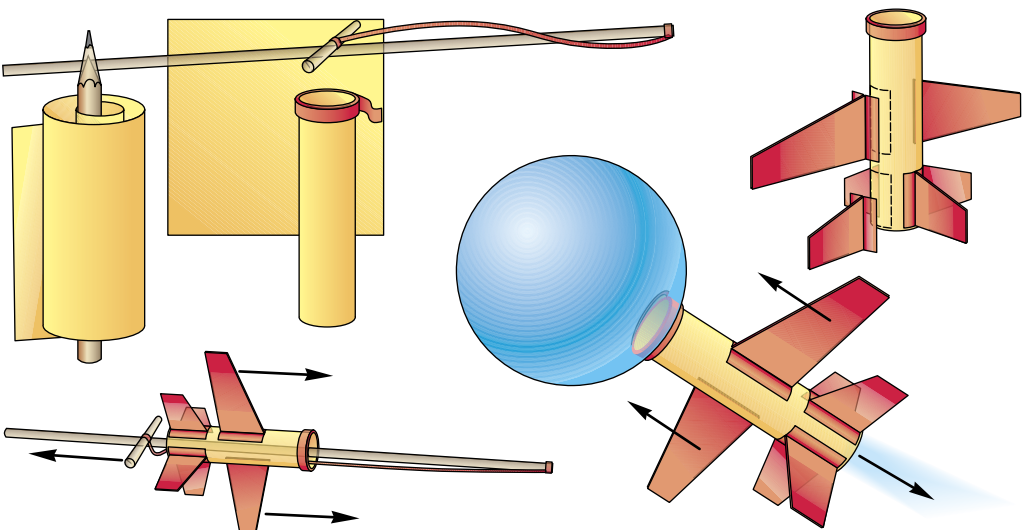
1. Складай папір за лініями згину.

2. Візьми за гострий кінець хлопавки. Підними вгору і різко опусти.

ЛІТАЛЬНИЙ АПАРАТ

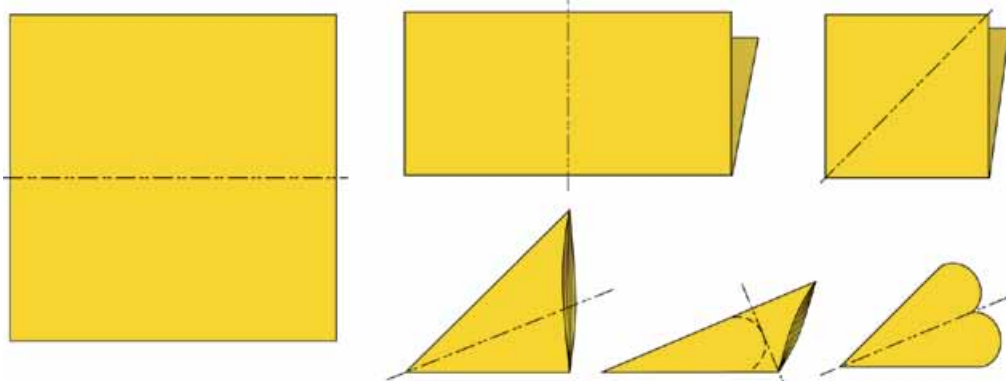
За малюнком перетвори квадрат на літак. Сконструй рaketу, прив'язавши до літака повітряну кульку.

ПАРАШУТ

Виготов з квадратного аркуша паперу парашут круглої або квадратної форми (за вибором).

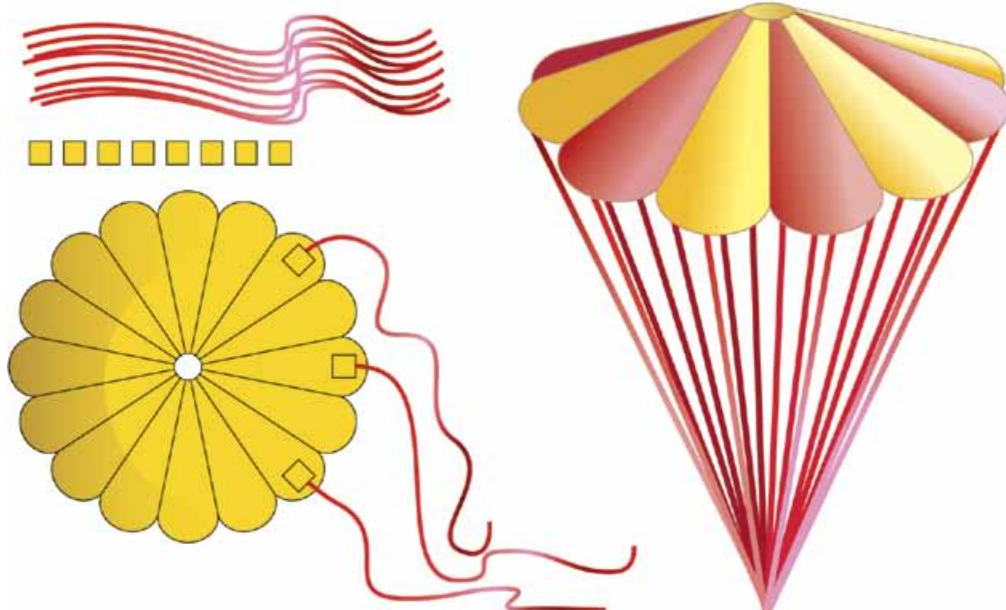
Круглий парашут

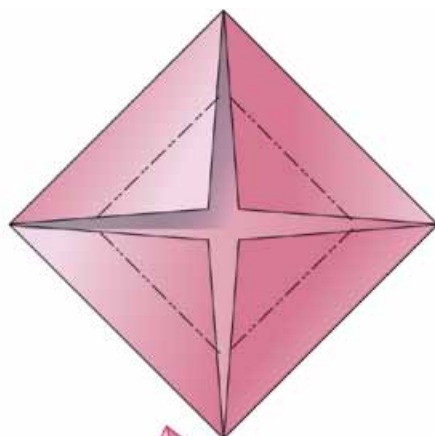
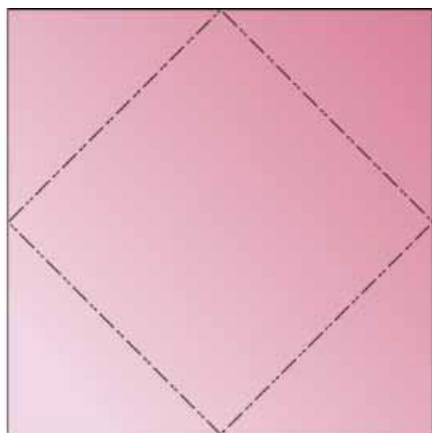
1. Зігни аркуш навпіл, учетверо, потім двічі склади на кут. Ножицями заокругли кінець заготовки.

2. Розгорни купол і знову склади. Приклей до нього кінці ниток за допомогою клаптиків паперу.

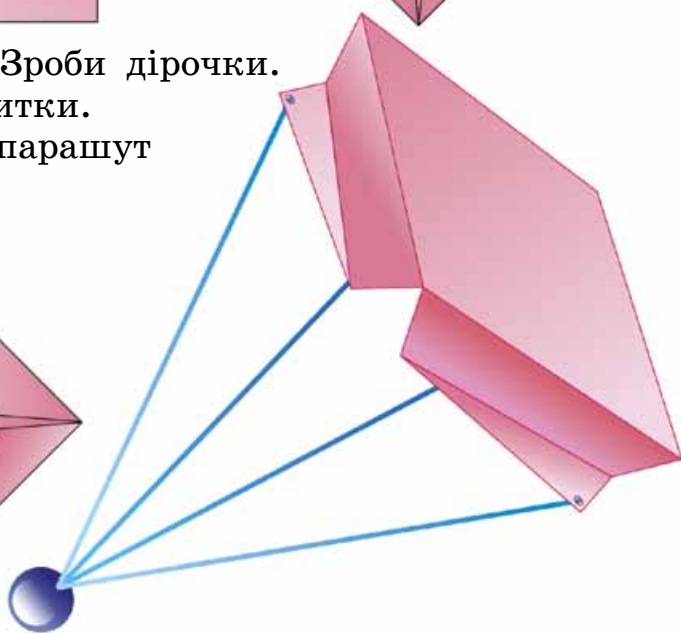
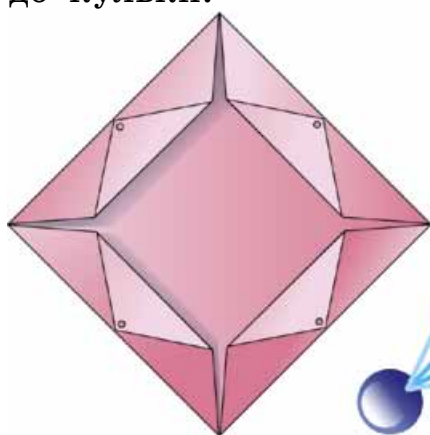
3. Сформуї з пластиліну кульку і закріпи в ній вільні кінці ниток-строп.

КВАДРАТНИЙ ПАРАШУТ

1. Зігни кути. Зроби дірочки.
2. Прив'яжи нитки.
3. Прилаштуй парашут до кульки.

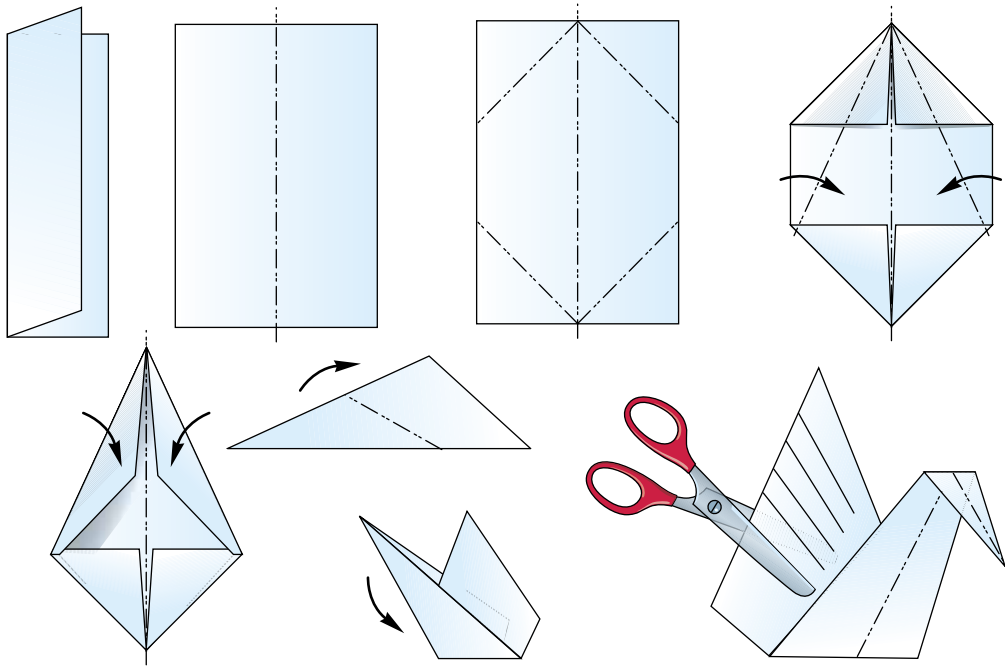
Практична робота. Білий птах

Виготов птаха технікою оригамі.

1. На прямокутнику намальовані лінії згину, сложи кути. Зігни сторони ще раз досередини.

2. Перегорни заготовку навпіл по довжині. Намальовані лінії згину.

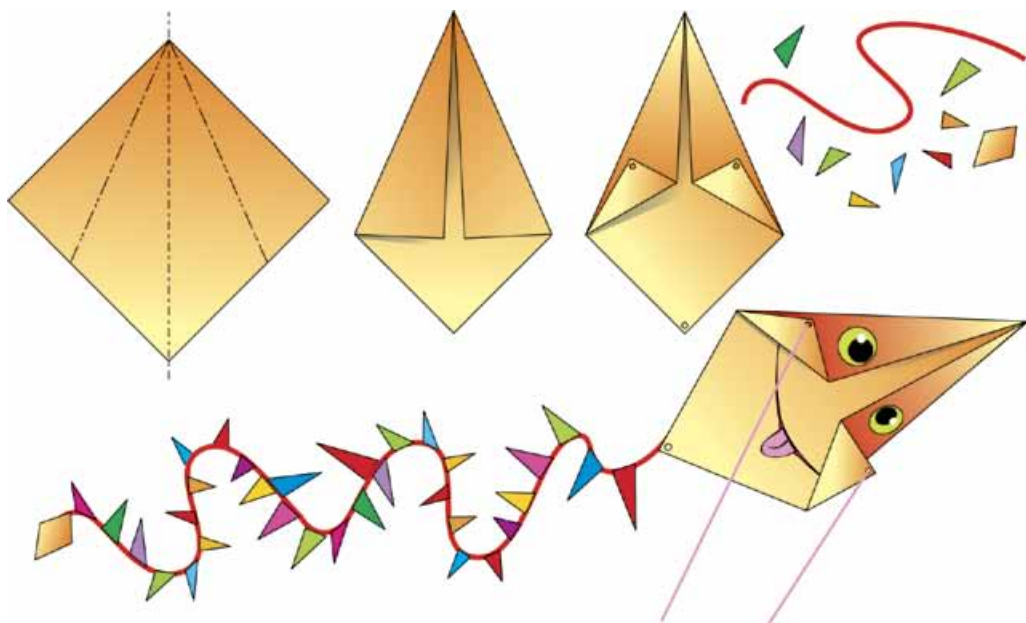
3. Вигни «шию» над «спиною» через обидва боки. Сформує «дзьоб», зроби надрізи-«п'р'їни».

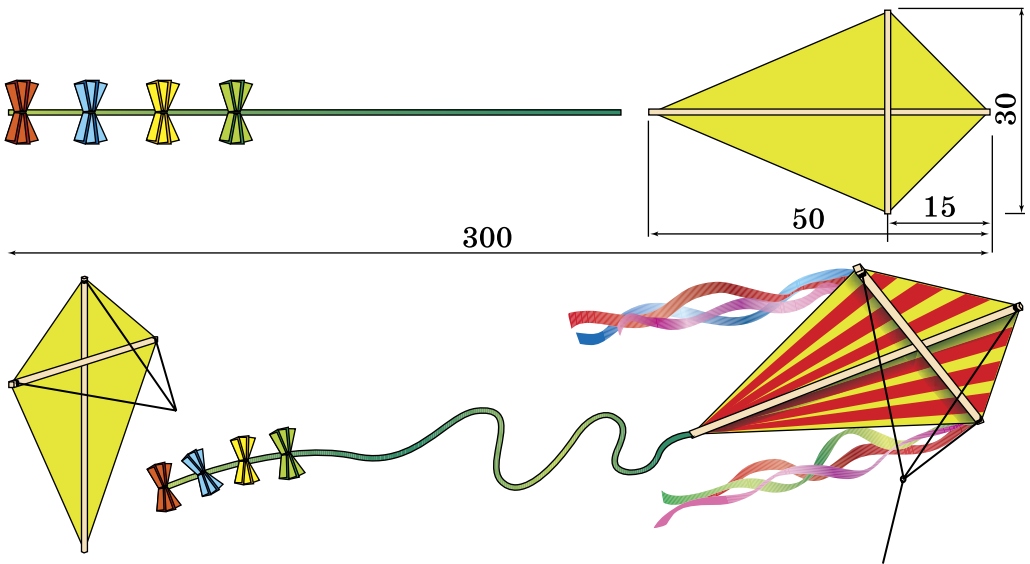

На дозвіллі

Повітряний змії

За малюнком виготов змій з паперу та ниток.

За бажанням виготови іншого змія, зробленого з паперу, дерев'яних рейок і ниток. Розфарбуй. Запусти.

Перевір себе!

1. Що означає художня техніка квілінг?
2. Назви інструменти для квілінгу.
3. Що виготовляють технікою оригамі?

Пізнай себе

З допомогою вчителя і батьків перевіри рівень розвитку власних природних здібностей. Познач на аркуші паперу плюсами або мінусами твоє ставлення до поданих тверджень.

Прочитай парами речення. Вибери і познач потрібне тобі твердження або заперечення: «мені дуже подобається» (+++), «мені подобається» (++), «мабуть, подобається» (+); «мені дуже не подобається» (---), «мені не подобається» (--), «мабуть, не подобається» (-).

Підрахуй кількість плюсів і мінусів, які ти дав середовищам професій: ЛП — людина і природа, ЛТ — людина і техніка, ЛЗ — людина і знакова ін-

формація, ЛХ — людина і художні образи, ЛЛ — людина й інші люди.

Запитання читай парами!

Я хочу дізнатися про те, як:

6а Вирощувати молодняк худоби (телят, поросят, кролів, лоша́т тощо), як фермер (ЛП)

чи

6б Навчати дошкільнят, старших дітей, як вихователь, учитель (ЛЛ)

7а Розфарбовувати зображення, створювати художні вироби, як майстри різних мистецтв, грати на музичних інструментах, як музикант (ЛХ)

чи

7б Керувати автомашиною, транспортною технікою: тепловозом, літаком, трактором тощо (ЛТ)

8а Повідомляти людям інформацію, давати пояснення, як екскурсовод, працівник довідкового бюро, теле- і радіокоментатор, журналіст (ЛЗ)

чи

8б Художньо оформляти виставки, вітрини, приміщення як дизайнер; готувати п'єси, концерти, як режисер (ЛХ)

9а Ремонтувати або виготовляти за допомогою різних технічних пристроїв, інструментів, механізмів найрізноманітніші вироби: меблі, одяг, технічні конструкції (ЛТ)

чи

9б Перевіряти різні друковані тексти, таблиці, схеми, креслення; відшукувати і виправляти помилки у графічних зображеннях; складати власні схеми і креслення (ЛЗ)

10а Лікувати тварин, як ветеринар, лікар Айболить (ЛП)

чи

10б Робити математичні розрахунки, додавати і віднімати числа, як бухгалтер, банкір (ЛЗ)

6a

66

7a

76

8a

86

9a

96

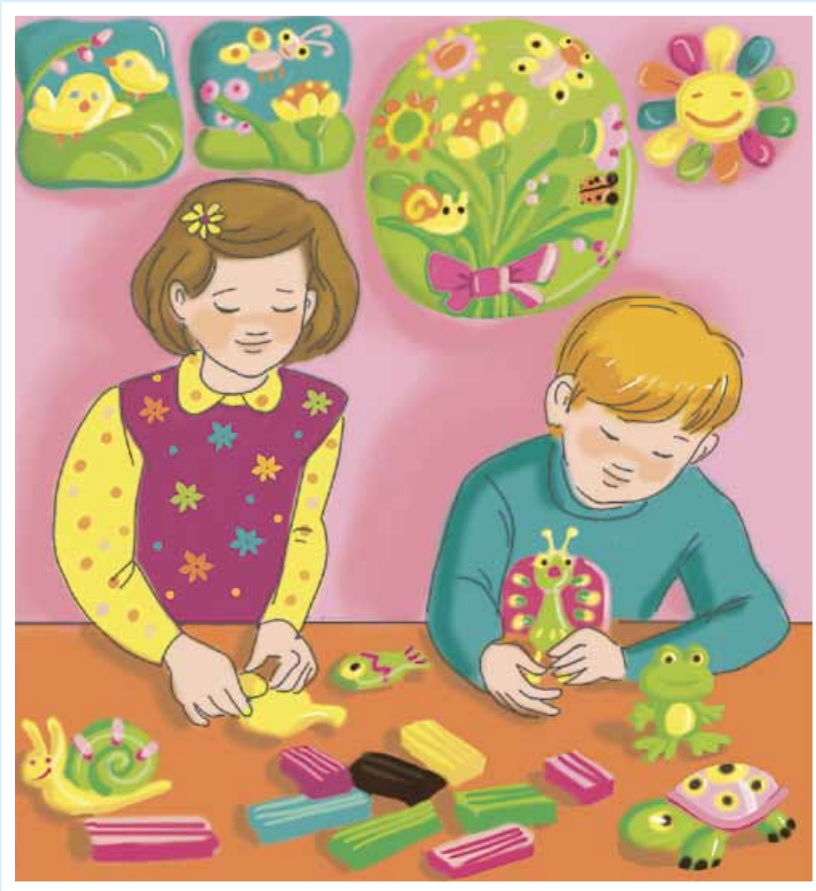

10a

106

Вабить барвами і плодом Кольоровий світ природи

У цьому розділі ти

- виготовлятимеш об'ємні композиції з пластиліну
- у своїх творах комбінуватимеш природні та пластичні матеріали

РОБОТА З ПЛАСТИЛІНОМ

Фрукти, овочі вродили,
Нашу творчість пробудили.

Вироби об'ємної форми

Вироби з пластичних матеріалів об'ємної форми — це рельєф, барельєф, горельєф і скульптура. *Рельєф* є незначним випуклим або заглибленим скульптурним зображенням на площині. *Барельєф* — це скульптурна прикраса на плоскій поверхні, що виступає над площиною фону менше ніж на половину, а *горельєф* — більше ніж на половину свого об'єму. *Скульптура* — це зображення об'ємної форми.

Розглянь різні способи зображення об'ємних форм з пластичних матеріалів. За бажанням утвори пластиліновий виріб.

Практична робота. Колобок

Виготов рельєфну форму з пластиліну або глини.

1. Приготуй шматки пластиліну або глини різних розмірів. Розкачай кульки.

2. Зроби з кульок деталі для скульптури Колобка.

3. З'єднай деталі у виріб.

4. Перетвори Колобка на різні овочі і фрукти за малюнком або власним задумом.

Практична робота. Рибка в акваріумі

Їде паніматка* —
Вся в сріблястих латках.
Раптом паніматка
Втрапила до хатки.

Виліпи рибку з пластиліну.

*Паніматка — господиня, хазяйка дому.

1. Розкачай кульку пластиліну і надай їй форму еліпса. Стисни так, щоб заготовка стала плоскою.
2. Надай заготовці форму рибки.
3. Розкачай меншу кульку і перетвори її на плавничок. З'єднай плавник з тулубом.
4. Прикрась рибку лініями за допомогою стеки.
5. Виготов підставку-хвилю.

СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

Карета Попелюшки

Виготовте за малюнком сюжетну композицію з пластиліну з об'ємних форм.

Яких персонажів ти зобразиш?

 У формах овочів і фруктів майстер помічає контури живих істот, предметів і букв. Пластика гарбуза в уяві майстра — це карета для Попелюшки. Зверни увагу на розмірність частин композиції: карета-гарбуз більша за коня, а тулуб-баклажан більший за голову-грушу. Композиційний засіб дотримання кількісного співвідношення між окремими частинами виробу називається *пропорцією*.

На дозвіллі виготовте в групі композицію з овочів до шкільного Свята врожаю.

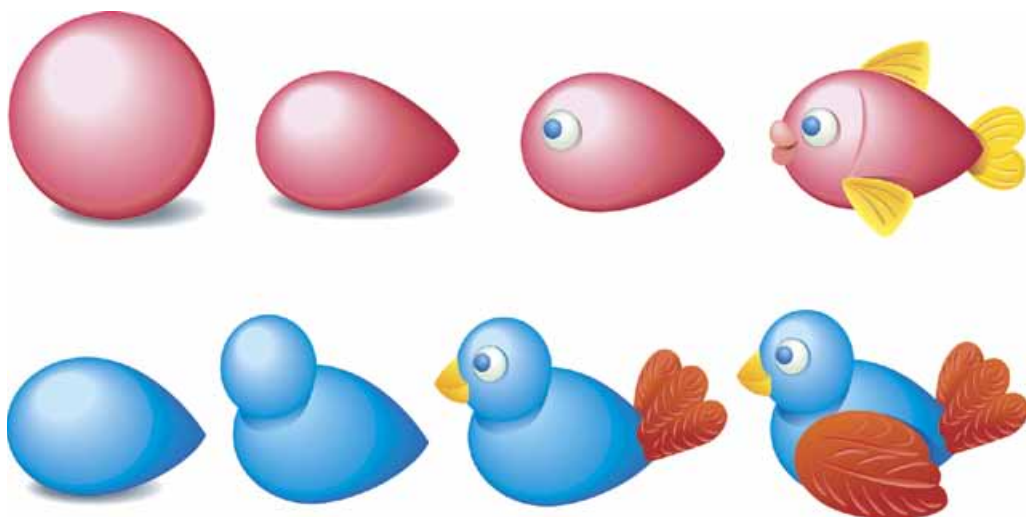

На дозвіллі

Золота рибка і пташка з пластилінових крапель

Нам дарує синє море
Золотої рибки твори.

Порівняй форми краплі, риби і птаха. Що в цих формах схоже, а чим вони відрізняються? Чому у птаха крила розміщено горизонтально, а тулуб конусоподібний? Чому у риби плавники розміщено вертикально, а тулуб плоский? Як, на твою думку, впливає на будову птаха і риби середовище їх існування?

Виготов рибку або пташку з крапель за малюнком або власним задумом, наприклад летючу рибку.

СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

Практична робота. Яблуко з пап'є-маше

1. Підготуй зім'яту газетну кульку, клейстер, воду, шматочки паперу.
2. Обклей газетну кульку смужками паперу.
3. Обклей кульку шматочками мокрого паперу.

4. Розріж навпіл. Дістань пластичну кульку.

5. Зачисти, заґрунтуй і висуши виріб.

6. З'єднай обидві частинки, обклеївши їх 6—7 шарами паперу. Відшліфуй дрібним наждачним папером. Розфарбуй.

 Є пластичний, конструктивний і комбінований способи ліплення. Скористайся одним з них для ліплення міні-скульптури.

Дотримуйся пластики і пропорцій у виробі.

КОМБІНУВАННЯ ПРИРОДНИХ І ПЛАСТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

З'єднувати деталі виробу з природних матеріалів найзручніше пластиліном. Це один зі способів комбінування природних і пластичних матеріалів. Але можна поєднувати також пластилінові деталі і елементи виробу з природних матеріалів. Тулуб жарптиці, наприклад, можна утворити з пластиліну. А яскравий хвіст, дзьоб та інші деталі — з осіннього листя або пір'їнок.

Практична робота. «Два півники горох молотили...»

Виготов за малюнком композицію з природних матеріалів і пластиліну.

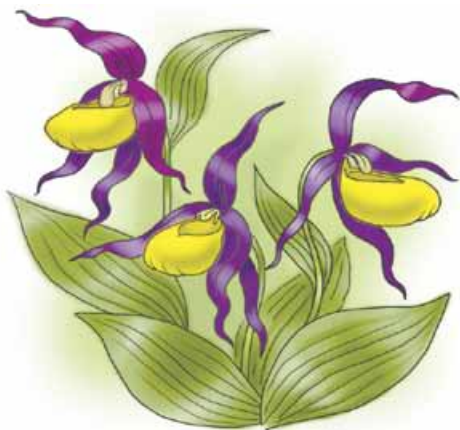

Розглянь малюнок. Яку деталь з чого виготовлено?

 Придивляйся до будови рослин, прислухайся до їхніх назв. Навчайся уявляти контури рослин якимись істотами, предметами, буквами, цифрами, геометричними фігурами. І тобі відкриється краса і користь загадкового світу флори*.

*Флора – рослинний світ.

Єдність є одвічна, загадкова
В контурах і барвах квіточкових.

На що схожі квіти на малюнках?

Значення рослин-символів

Волошка — простота, ніжність.

Листок дуба — сила.

Лавр — успіх, слава, тріумф.

Нарцис — гордість.

Мак — молодість і краса.

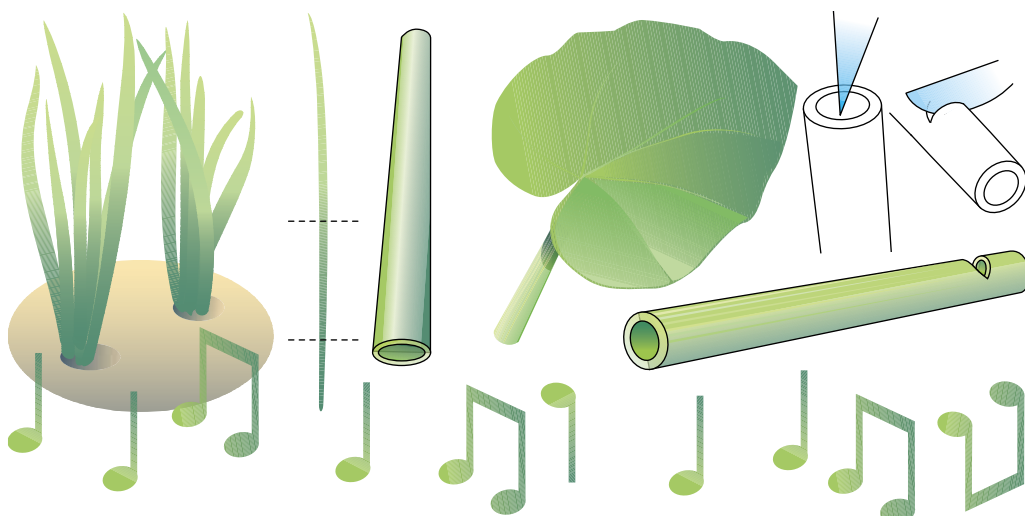
Незабудка — дружба, пам'ять.

Упізнай букви у слові-малюнку.

На дозвіллі

Виготовлення виробів з природних матеріалів

СВИСТОК

Мелодійні звуки линуть
Із пір'їнки цибулини.

Виготов свисток із пір'я цибулі, дотримуючись такої послідовності: відірви частину пір'їнки цибулини зверху і знизу. Злегка подми у тоншу частину зеленого свистка.

СОПЛІЧКА

У гарбуза в руках-листках
Є сопілочка дзвінка.

Дотримуйся такої послідовності у конструюванні: відріж черешок з гарбузового листка; зроби отвір біля тоншого краю черешка-трубки; надріж тонший бік трубки навпіл.

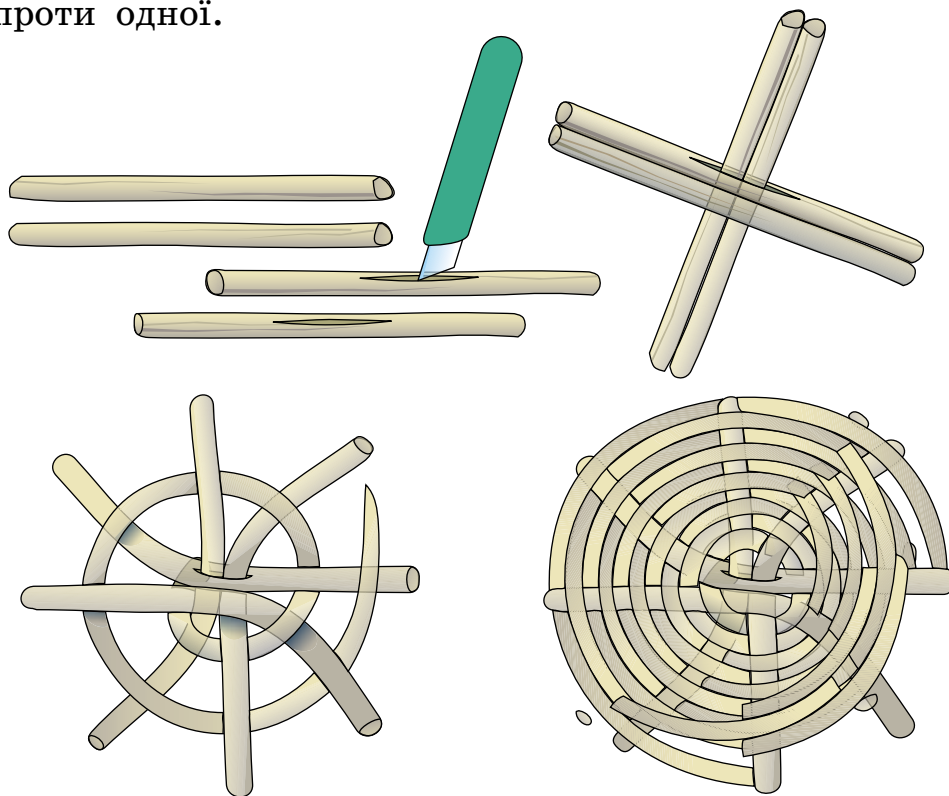
КОЛОБОК-ДЕНЦЕ З ЛОЗИ

Навчися виплітати денце-кружальце з вербових лозинок.

1. Віріж чотири лозинки-палички. Середини двох розщепи ножем. Зроби з лозинок-паличок хрестовину,

з'єднавши їх крізь щілини. Розігни, щоб вийшов «павучок».

2. Обплети «ніжки павучка» лозинками одну навпроти одної.

СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

Практична робота. Гарбузові фантазії

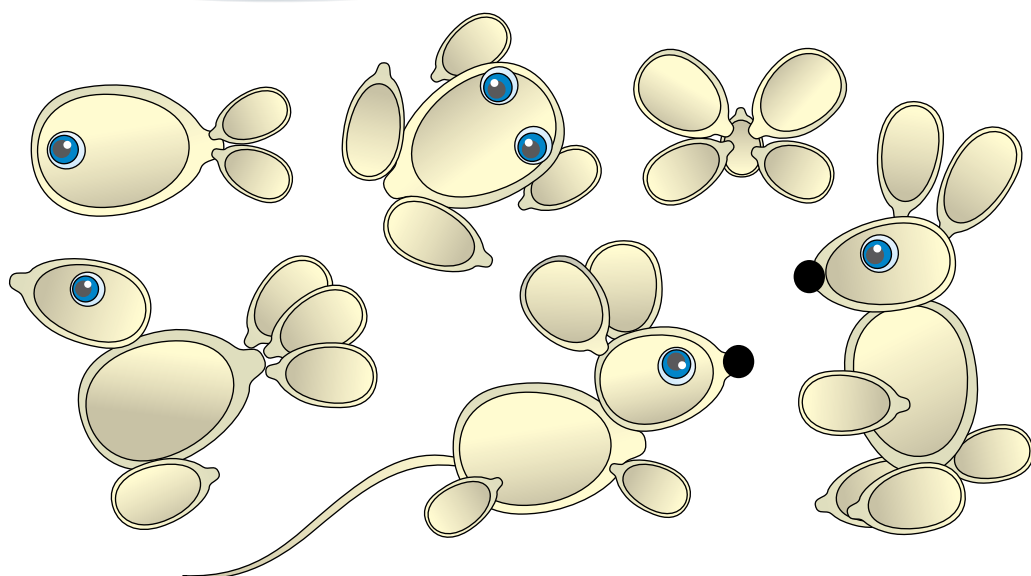
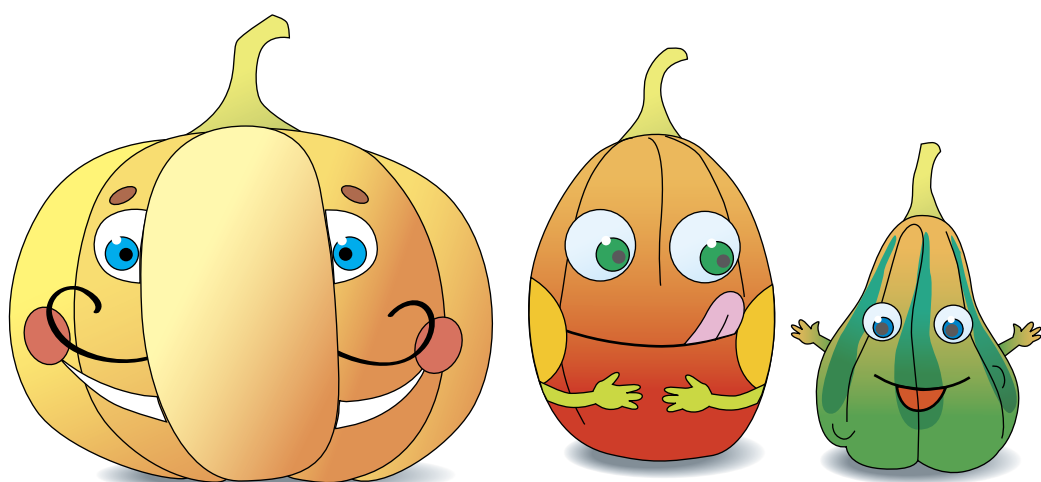
Лежать на грядці на припоні

І не лошата, і не коні.

Лежать поважні і пихаті

На ланцюжку зеленуватім.

Виконай декоративний розпис гарбуза. Виготов ви-
роби з насіння за власним задумом. Дотримуйся про-
порційного співвідношення частин у виробах з на-
сіння: тулуби і голови звірят зроби з більших зернят,
а вуха і лапки — з менших.

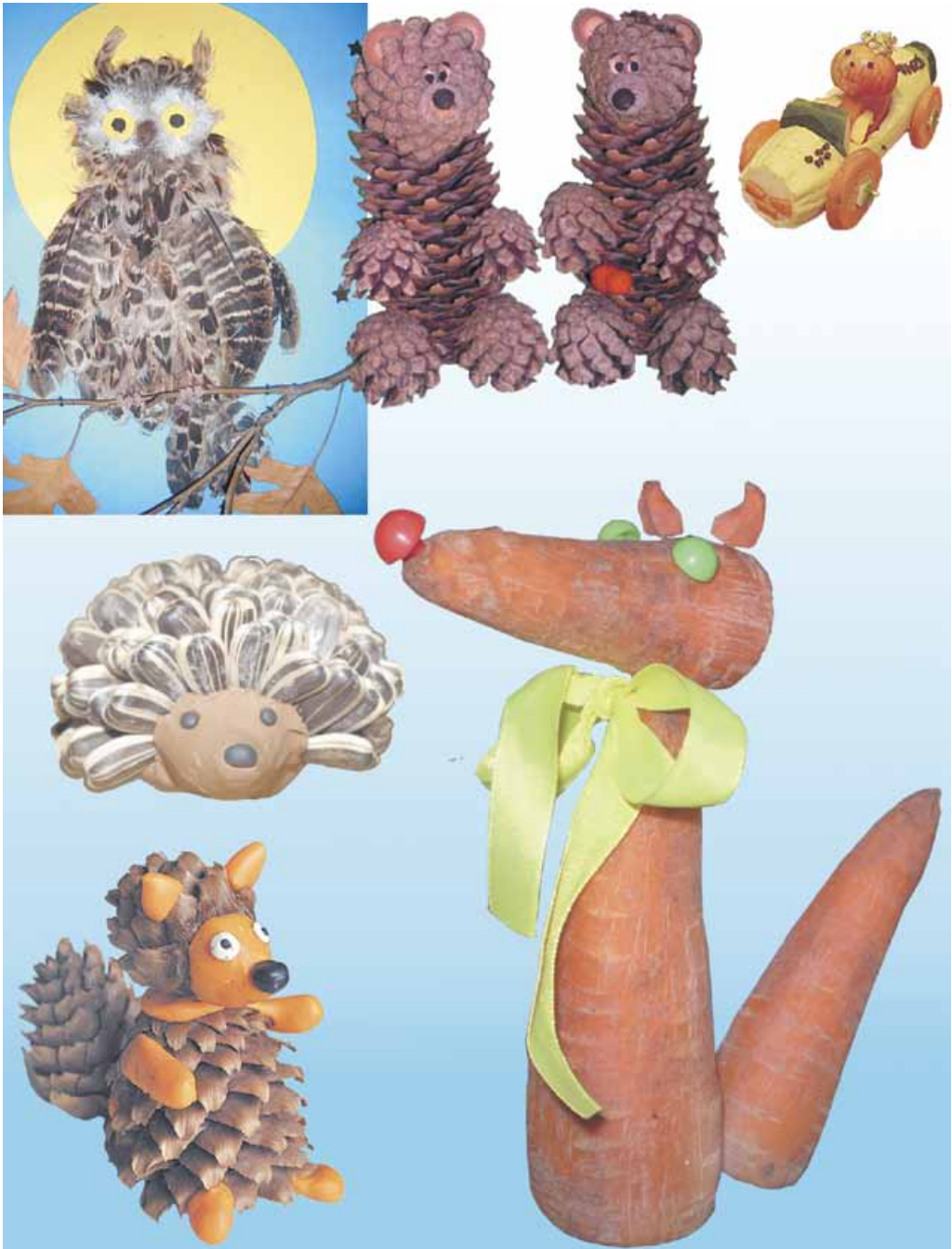
У ГРУПИ

Практична робота.

Міні-скульптури з природних матеріалів

Виготовте експонати для виставки.

У групі оберіть міні-скульптури, які ви будете виготовляти: з качанів кукурудзи, з жолудів, з горіхових шкаралуп, із шишок тощо. Самостійно сплануйте послідовність конструювання виробів.

 Як ти думаєш, чи змінить груша свою форму, дозріваючи в квадратній пляшечці? Чи можна виростити гарбуз, помідор, огірок, морквину або інший овоч заданої форми?

Виконай такий дослід на городі чи пришкольній ділянці. Починати дослід треба навесні. А восени ти зможеш представити результат своєї роботи на виставці овочів незвичайної форми.

Перевір себе!

1. Назви кілька природних матеріалів, придатних для художньої обробки.

2. Розкажи про найулюбленішу художню техніку виготовлення виробів з природних і пластичних матеріалів.

3. Назви, напиши або намалюй технологічну послідовність художнього макетування улюбленої природної форми або фігури.

4. Прочитай казковий епізод.

От змій і каже парубкові: «Щоб ти за одну ніч отой луг викорчував, і щоб там ще й зорав, і пшениці насіяв, і зжав її, у скирти поклав, і щоб цієї ж ночі спік мені із пшениці паляницю».

Якими професіями має володіти парубок, щоб виконати наказ змія?

Людина і знакові системи

Що спільного в умовах праці представників професій, зображених на малюнку?

Пізнай себе

З допомогою вчителя і батьків перевір рівень розвитку власних природних здібностей. Познач на аркуші паперу плюсами або мінусами твоє ставлення до поданих тверджень.

Прочитай парами речення. Вибери і познач потрібне тобі твердження або заперечення: «мені дуже подобається» (+++), «мені подобається» (++), «мабуть, подобається» (+); «мені дуже не подобається» (---), «мені не подобається» (--), «мабуть, не подобається» (-).

Підрахуй кількість плюсів і мінусів, які ти дав середовищам професій: ЛП — людина і природа, ЛТ — людина і техніка, ЛЗ — людина і знакова інформація, ЛХ — людина і художні образи, ЛЛ — людина й інші люди.

Запитання читай парами!

Я хочу в майбутньому:

11а Виводити нові сорти рослин, як селекціонер, агроном (ЛП)

чи

11б Конструювати, проектувати нові види промислових виробів: незвичайні будинки, модний одяг, оригінальні конструкції машин, як конструктор і промисловий дизайнер (ЛТ)

12а Проводити судові засідання, виносити покарання підсудним, як суддя; захищати інтереси громадян, як адвокат; заохочувати людей до праці або гри, нагороджувати їх (ЛЛ)

чи

12б Робити креслення, графічні схеми, таблиці за допомогою креслярських інструментів або комп'ютера (ЛЗ)

13а Брати участь у гуртках художньої самодіяльності, як актор, художник, музикант (ЛХ)

чи

13б Спостерігати через мікроскоп за життям мікробів або інших живих організмів, вивчати їх поведінку, робити аналізи (ЛП)

14а Обслуговувати або налагоджувати медичні прилади, апаратуру для лікування, як інженер (ЛТ)

чи

14б Надавати людям медичну допомогу при пораненнях, опіках, як лікар (ЛЛ)

15а Кодувати і розкодовувати знаки азбуки Морзе, позначати умовними знаками події і явища, користуватися ідеограмами, піктограмами (ЛЗ)

чи

15б Створювати художні образи лініями, кольорами, рухами тіла, музичними звуками, художньо описувати події, уявляти, фантазувати, як художник (ЛХ)

11a

11b

12a

12b

13a

13b

14a

14b

15a

15b

Ми — художники-митці, Ляльок-іграшок творці

У цьому розділі ти

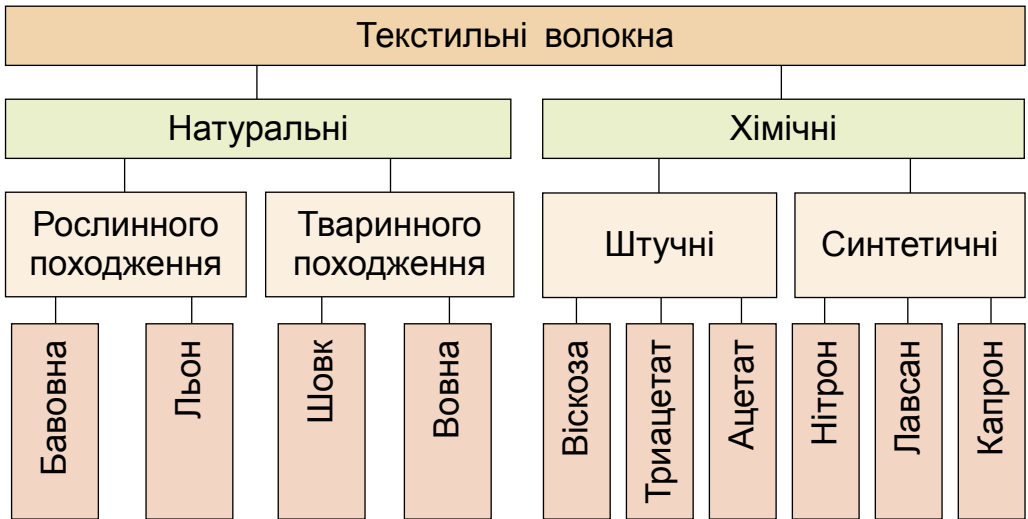
- дослідити властивості ниток і тканин
- створиш аплікації та м'які іграшки з ниток і тканин

РОБОТА З ВОЛОКНАМИ ТА НИТКАМИ

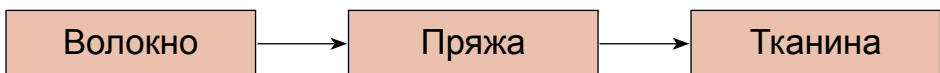

 Сировиною для виготовлення тканин є **волокна** — тонкі й пружні нитки. Їх називають текстильними волокнами. За походженням текстильні волокна поділяються на натуральні та хімічні.

Види волокон

Процес виготовлення тканини є досить складним і тривалим. Його можна розділити на кілька етапів.

Волокна надходять на прядильну фабрику, де піддаються складній обробці: їх розпушують, очищують від сміття, вичісують, витягають у тонку рівну стрічку — рівницю. Рівницю скручують у суцільну нитку — *пряжу*. Цей процес називають *прядінням*. Пряжа надходить на ткацьку фабрику, де з неї виготовляють тканину шляхом переплетення ниток. Цей процес називається *ткацтвом*.

Будь-яка тканина має два боки: лицьовий і виворітний. Кожному виду тканини властиві свої ознаки, за якими можна визначити *лицьовий* і *виворітний* боки:

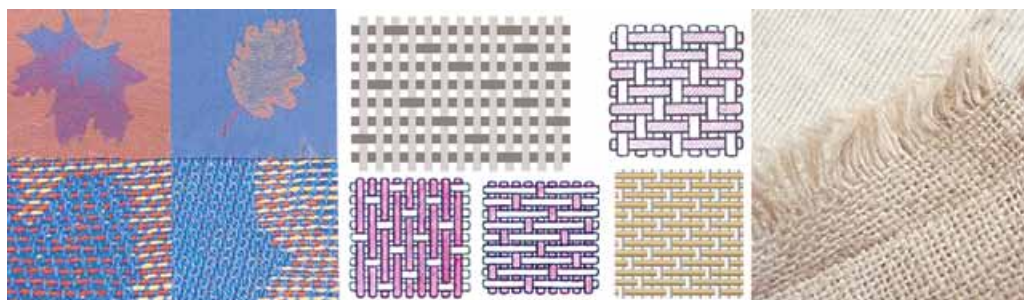
— на лицьовому боці рисунок на тканині більш яскравий і виразний, а на виворітному — блідий і розмитий;

— у тканин із ворсом лицьовий бік ворсистий, а виворітний — гладкий;

— у тканин з блиском лицьовий бік блискучий, а виворітний — матовий;

— у гладкофарбованої тканини лицьовий бік більш гладкий, а виворітний — більш ворсистий, має петельки, кінці обірваних ниток.

Тканину виготовляють шляхом переплетення ниток основи й підткання. *Нитка основи* проходить уздовж, а *нитка підткання* — уперек тканини. У результаті отримують рисунок — ткацьке переплетення. Існує безліч видів ткацьких переплетень, найпростішим із яких є полотняне. У ньому нитки основи й підткання переплітаються через одну.

Тканини з полотняним переплетенням ниток мають однаковий ткацький рисунок і з лицьового, і з виворітного боків. Таке переплетення надає тканинам міцності, зносостійкості. Більшість бавовняних тканин (ситець, бавовняне полотно), а також лляне і шовкове полотно виготовляють саме полотняним переплетенням.

З різних видів тканин виготовляють різні вироби. Наприклад, наволочка належить до білизняних виробів, які необхідно часто прати й прасувати, піддаючи впливові хімічних речовин і високих температур. Такі умови експлуатації передбачають певні вимоги до тканин, із яких виготовляють білизняні вироби: тканини повинні бути міцними, зносостійкими. Ці властивості притаманні бавовняним і лляним тканинам, виготовленим полотняним переплетенням.

Практична робота. Дослідження властивостей ниток і тканин

1. Візьми невеликий клаптик вати й, розтягнувши його в різні боки, скрути з нього саморобну нитку. Від котушки ниток № 10 і штопки відріж нитки такої самої довжини, як і саморобна нитка.

Повісь невеличку картонну коробку спочатку за допомогою саморобної нитки з вати й поступово клади в неї маленькі камінчики.

Що ти помітив/помітила? Чи багато камінчиків витримує така нитка?

Не змінюючи величини вантажу, повісь цю саму коробочку на іншу нитку — штопку. Поступово підкладай у неї камінці, доки нитка не обірветься.

Повтори дослід з катушковою ниткою.

2. Візьми клаптик полотна та витягни з його краю декілька ниток. Поспостерігай, у яких напрямках розташовані нитки тканини. Переверни клаптик на

зворотний бік, роздивись його уважно й зроби висновок, чи однаково виглядають обидва боки тканини.

Удома уклади колекцію ниток. Дізнайся якомога більше про те, де і з якою метою їх можна використати.

Дотримуйся безпеки праці в роботі з тканинами.

Дотримуйся правильних прийомів різання тканини.

Дотримуйся правильних прийомів з'єднання деталей тканини.

Практична робота. Аплікація «Коник»

Виконай за малюнком аплікацію з ниток і тканин.

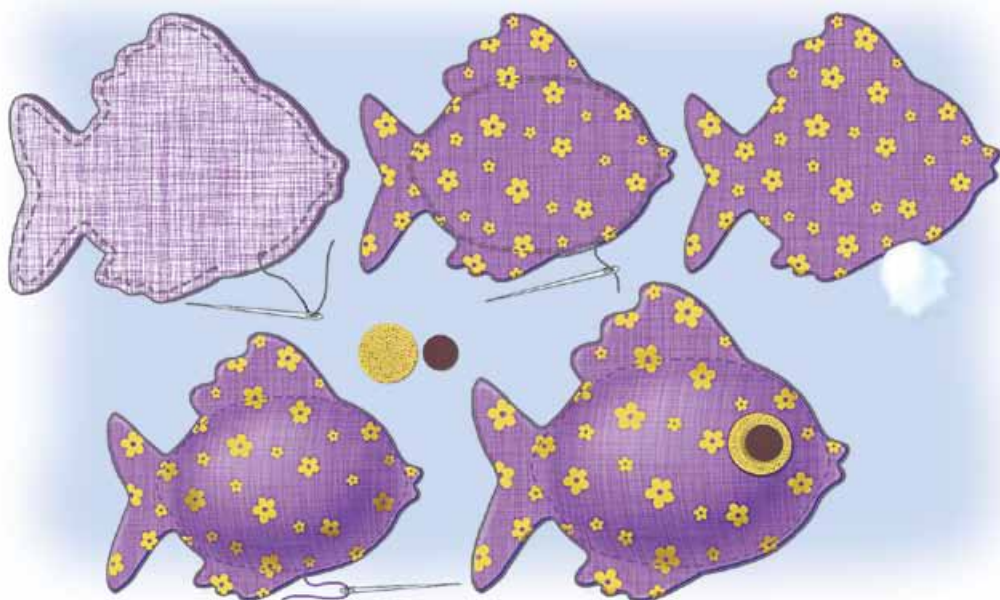
1. Приготуй тканину і нитки різного кольору.
2. Виготов лекала. Обведи контури деталей майбутнього виробу.
3. Виріж деталі і наклеї їх на аркуш цупкого паперу чи картону.
4. Прикрась коника шматочками кольорових ниток.

Практична робота. Рибка

Виконай формотворення рибки в техніці м'якої іграшки з ниток і тканин.

Виготов виріб одним зі способів за малюнком чи власним задумом: рибку з кольорових ниток або рибку — м'яку іграшку.

На дозвіллі

Практична робота. Колобок

Я від діда втік, Лиска мною смакувала,
Я від баби втік. І з тих пір мене не стало.
Ніби колесо у мене Не журіться, не сумуйте
Швидкохідний колобик. І мене реконструйте*.

Слово *колобок* складається з двох слів: *коло* і *бик*. *Колесо* також від слова *коло*. Бик-коло не що інше як колесо. Колобок і колесо — це символи сонця. Сонце є в усьому, а отже, і форму Колобка-колеса можна утворити з будь-якого матеріалу.

Намалюй Колобка за власною уявою. Намагайся передати його вдачу.

Виготов Колобка з тканини, використовуючи техніки шиття і аплікації із тканини.

Перед роботою повтори правила безпечної роботи з голкою і ножицями.

Аплікація

1. Підготуй два прямокутники і круг із тканини.
2. Склади деталі прямокутника. Зший їх.
3. Прикрась «личко» Колобка і наклей його на прямокутну основу.
4. Створи інших персонажів казки. Інсценізуй казку з друзями.

М'яка іграшка

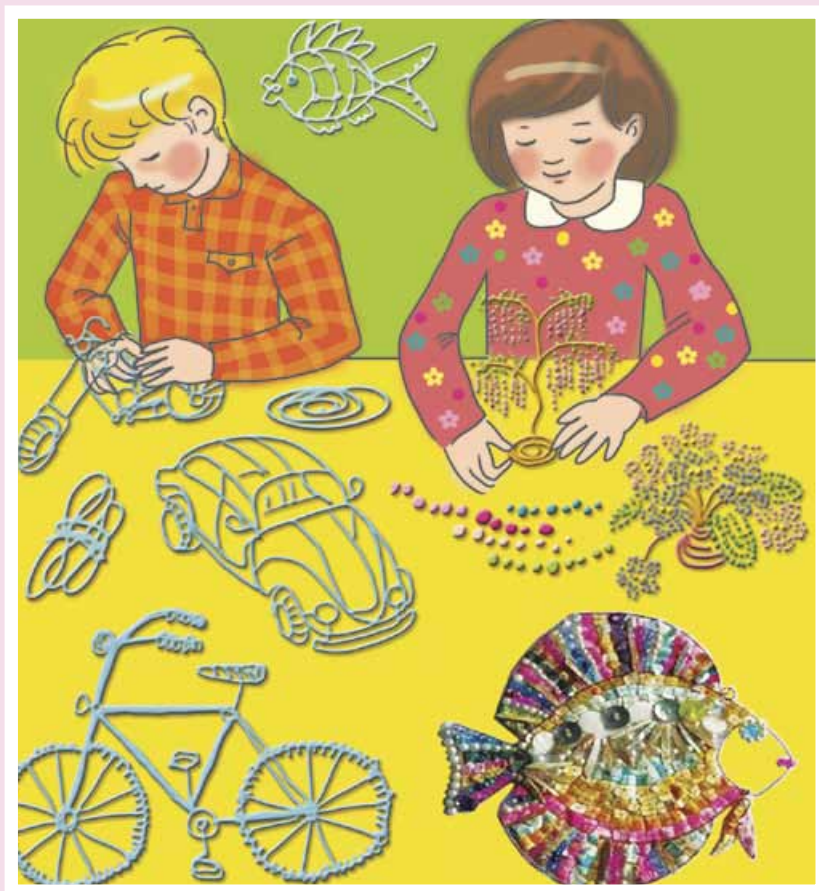
Виготов Колобка-м'яча в техніці м'якої іграшки. Використай його для ігрових прийомів навчання мови чи математики.

**Реконструювати* — відновлювати, переобладнувати, конструювати заново.

Перевір себе!

1. Схарактеризуй процес виготовлення тканини.
2. Які волокна ти знаєш?
3. Розглянь малюнок. Що зайве?

Конструюем світ технічний Незвичайний, біонічний

У цьому розділі ти

- виготовлятимеш об'ємні фігури з дроту
- створюватимеш вироби технікою бісероплетіння, мозаїку з природних і штучних матеріалів

ВИГОТОВЛЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФІГУР З ДРОТУ

Алюміній і мідь — це м'які метали, з яких можна легко виготовити безліч виробів технікою скручування. Це й квіти, і фігурки тваринок або ланцюжки тощо. А ще з дроту можна виготовити не тільки цікаві, а й корисні речі, наприклад заціпку для іграшкових дверей і вікон. Інструментом для згинання алюмінієвого і мідного дроту є круглогубці, а для відрізування використовуються плоскогубці.

Практична робота. Гвоздика

Виготов гвоздику на стеблі-дроту.

Дотримуйся вказаної послідовності конструювання:

1. Склади 6—7 аркушів тонкого кольорового паперу.
2. Виріж круги і зроби прокол у центрі.

3. З'єднай круги стержнем із дроту. На кінець стержня намотай скотч.

4. Переверни квітку дротяним стеблом доверху. Потягни за стебло і закріпи папір скотчем.

Практична робота. Ланцюжок. Заціпка

Виготов ланцюжок або заціпку за малюнком або власним задумом.

На дозвіллі

Практична робота.

Квітка з дроту і кольорових ниток

Утвори декоративну квітку з дроту.

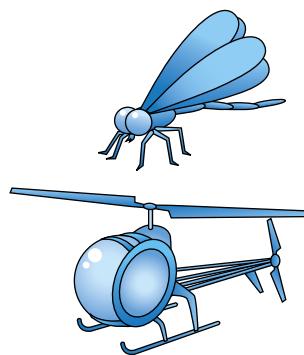
1. Обгорни скручений дріт зеленою ниткою.
2. Виготуй середину квітки скручуванням дроту у вигляді пружини. Обмотай її жовтою ниткою. Приєднай середню частину квітки до дротини — стебла.
3. Зроби віночок квітки з трьох перекручених «вісімкою» пружинок. З'єднай віночок квітки з її середньою частиною.
4. Виготов тим самим способом листок і приклей його до стебла. Прикрась виріб бісером.

На дозвіллі

І обтічні, й динамічні
В нас конструкції технічні.

Виготов з м'якого дроту контури технічних і природних конструкцій, схожих між собою.

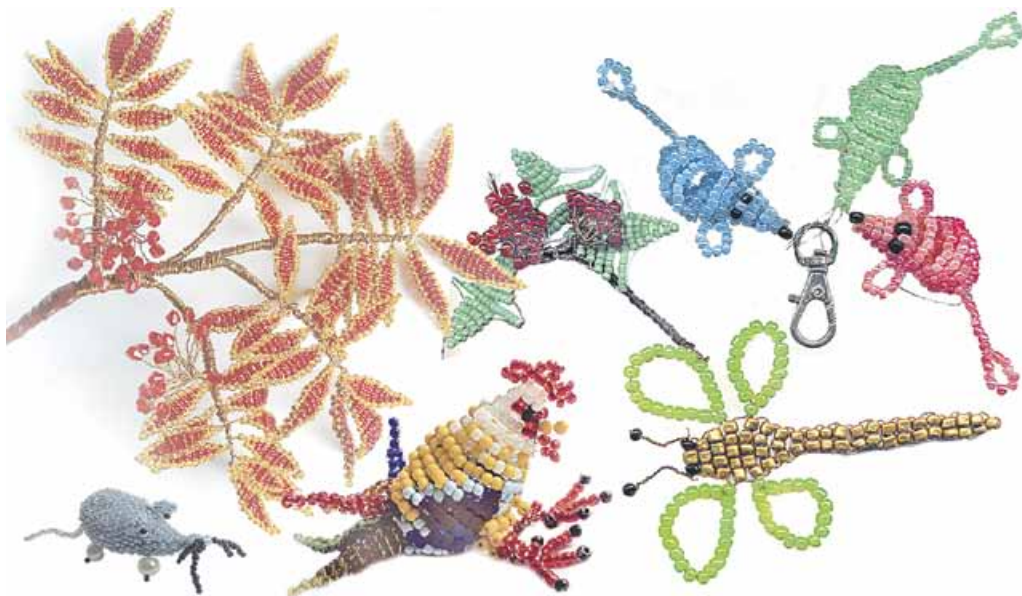

БІСЕРОПЛЕТІННЯ

Сяє бісер із гердану*,
Квітнуть барви вишивані.

 Бісероплетіння — різновид декоративно-ужиткового мистецтва з використанням перлів природного чи штучного походження.

Батьківщина бісеру — Давній Єгипет. Бісер — дуже красивий і міцний матеріал, яким можна оздоблювати одяг, взуття, сумки та безліч інших речей.

**Гердан* — узорне плетіння зі скляних кольорових намистин.

Для роботи з бісером слід підготувати інструменти та матеріали для вишивання: тонку голку (№ 0,1), котушкові або капронові нитки, ножиці, шматочок воску для надання ниткам пружності.

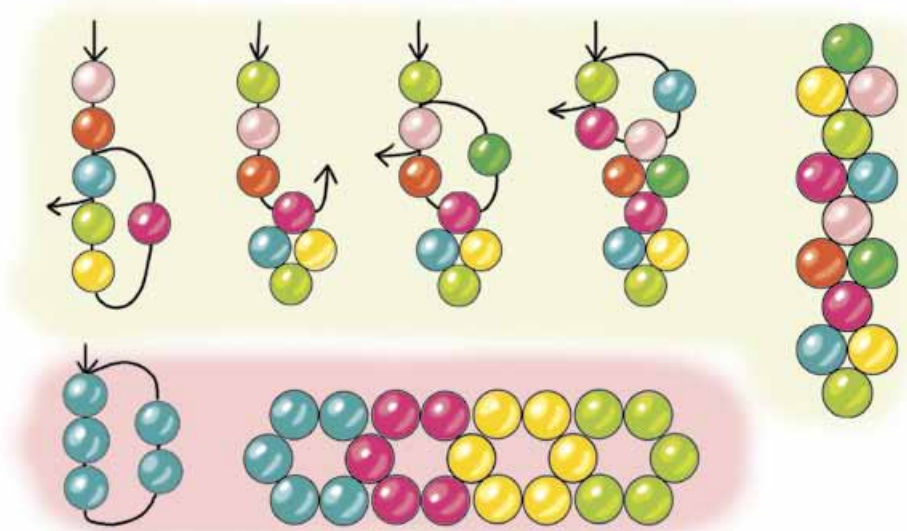
Нанизувати бісер можна і без голки. Для цього кінець нитки треба обробити клеєм.

Правила безпечної праці

1. До і після роботи поміщуй голку в гольнику.
2. Не залишай голку без нитки.
3. Не бери голки до рота. Не грайся нею.
4. Не встромляй голки в одяг.
5. Не ший і не нанизуй бісер дуже довгою ниткою.
6. Нитку відріжай ножицями.
7. Під час бісероплетіння світло має падати з лівого боку.

Практична робота. Виготовлення плоских виробів технікою бісероплетіння

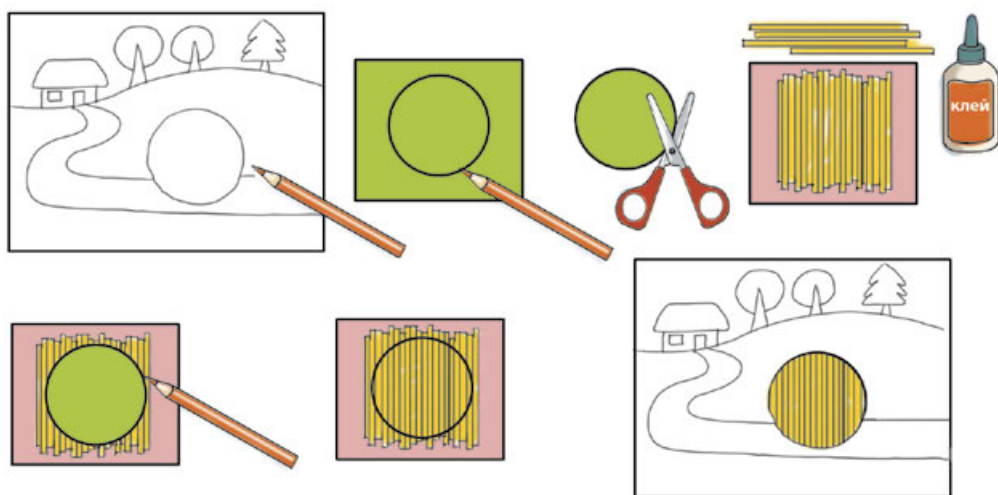
Виготов за вибором плоскі вироби (намисто, ланцюжки тощо) технікою бісероплетіння.

1. Перший ряд ланцюжка нанизуй з 4 бісеринок.
2. Схрести нитки в одній з бісеринок.
3. Стисни бісеринки ниткою і утвори «хрещик».
4. Для інших «хрещиків» необхідно, щоб на правій нитці було дві бісеринки, а на лівій — одна.
5. Протягни голку з ниткою в другу бісеринку на правій нитці. Дотримуйся чергування бісеринок у візерунку. Якщо на правий відрізок набрати не дві, а три бісеринки, а на лівий — дві, то утвориться ланцюжок із кольорових «кілець».

МОЗАІКА З ПРИРОДНИХ І ШТУЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Практична робота. Солом'яний утікач

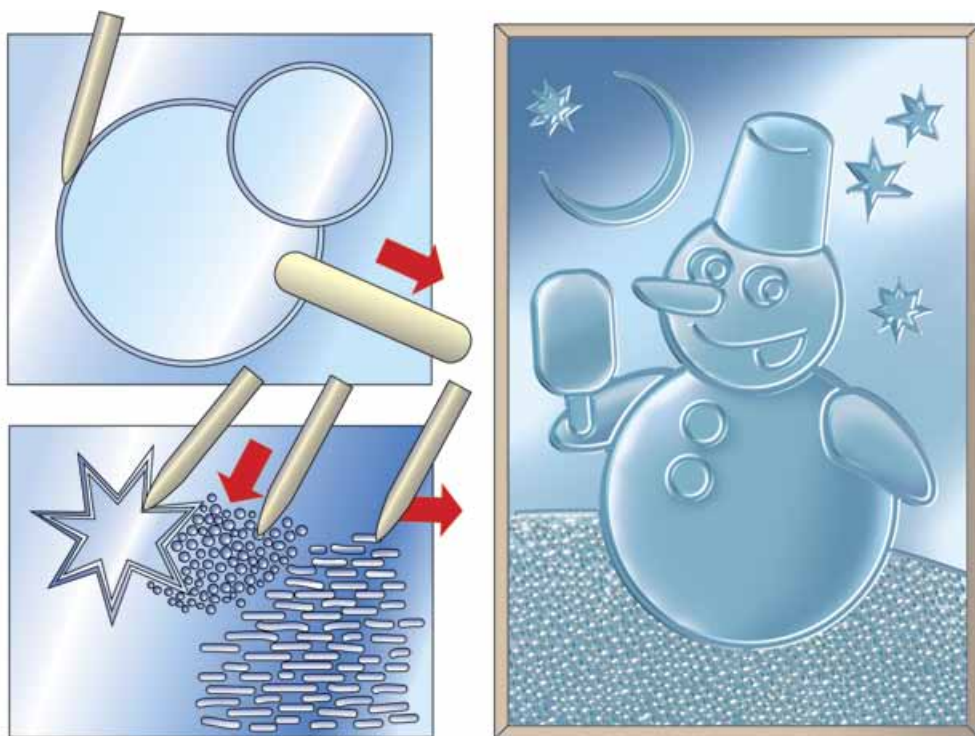

Створи композицію із соломки.

1. Спершу намалюй на картоні тонкими лініями хатку, доріжку, дерева, Колобка.
2. Виріж шаблон Колобка з картону.
3. Наклей підготовлену соломку на цупкий папір.
4. Поклади зверху шаблон та обведи олівцем.
5. Виріж Колобка із соломки на дощечці-підставці. Наклей на основу.
6. Розфарбуй композицію.

Практична робота. Сніговики

Хто такі сніговики?
Це зі снігу коlobки.

Виготов за малюнком сніговиків способом видавлювання на фользі.

1. Підклади під фольгу м'який картон.
2. Розміть круги на фользі сухим фломастером або паличкою із заокругленим вістряем.
3. Розгладь круги в напрямку від центра до ліній розмітки.
4. Утвори картину, викарбувавши зірки, місяць тощо.

СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

Поролонові плазуни

У поролоновій країні
Живуть непізнані створіння.

Створи мозаїку із шматочків поролону за власним задумом. Поєднай свій площинний мозаїчний твір із просторовим виробом з поролону.

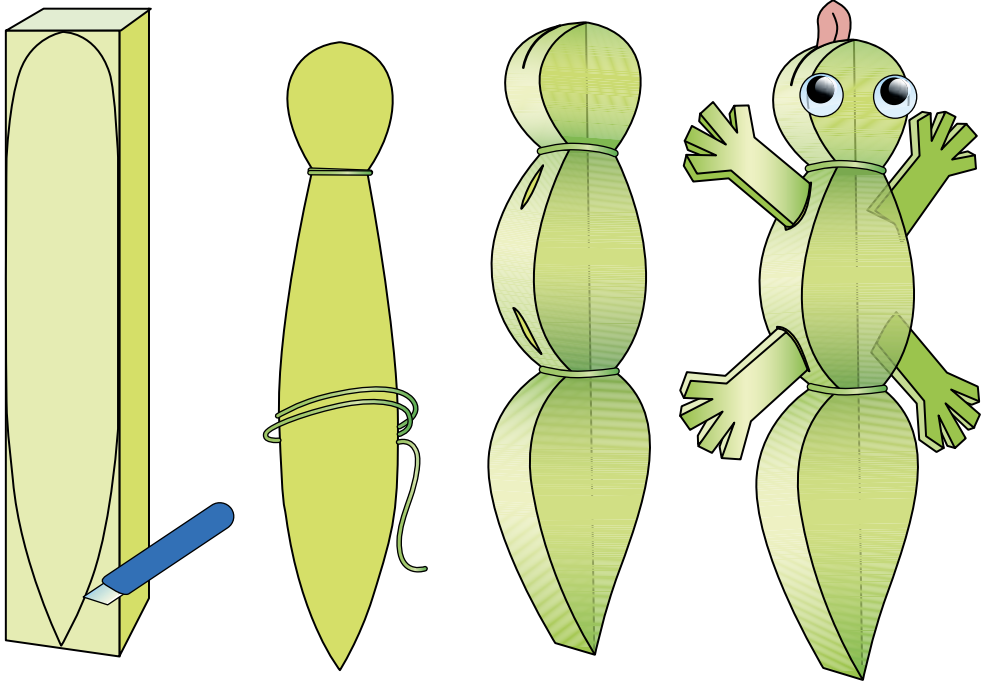

Вона сестра хамелеона,
Рептилій* світ — її сім'я.
Початок назви — буква **Я**.
Якщо хтось дуже її «любить»,
Вона для нього хвостик губить.

Виготов макети ящірки та равлика за поданими зразками. Зі шматочків поролону утвори мозаїку гір, ставка, букви **Я** або **Р** чи будь-яке інше тло для тварин.

Ящірка

1. Смужку поролону перев'яжи нитками. Зроби розріз для «рота». Приєднай «очі» та «язик».
2. Утвори прорізи для «лап». Приєднай «лапи».

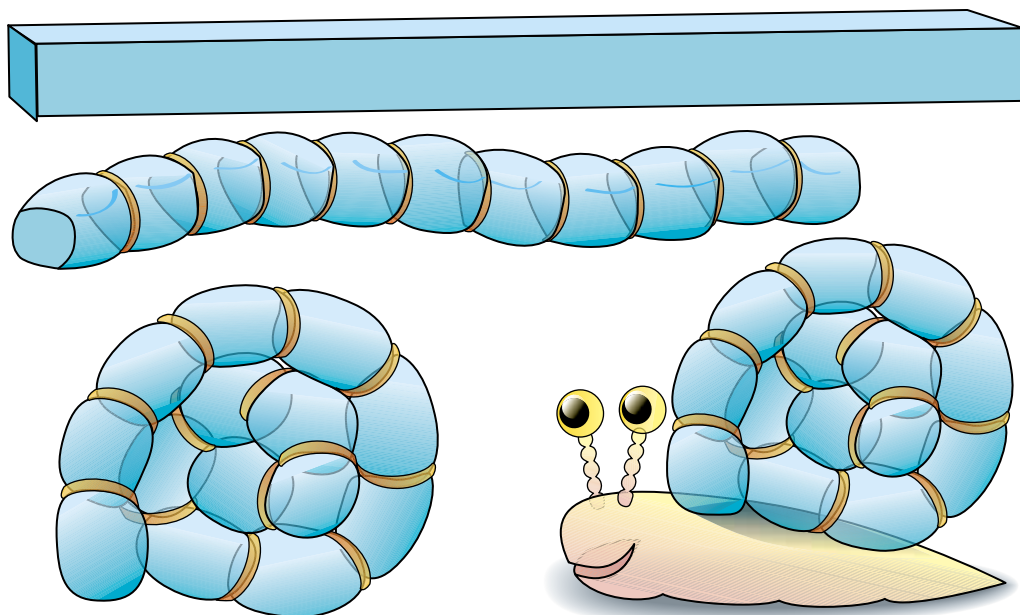

**Рептілії*, або *плазуні*, — хребетні тварини, що пересуваються переважно плазуючи на животі.

Равлик

У молюска очі-вушка,
Панцир схожий на котушку.
Цей молюск, неначе хата,
Що уміє плазувати.
Він не любить поспішати,
На **Р** букву його звати.

1. Підготуй смужку поролону. Скрути її. Приєднай деталь «рота» ниткою.
2. Розріж навпіл і обмотай ниткою «ріжки».
3. Приєднай «ногу». Додай інші деталі.

Перевір себе!

Які інструменти із зображених на малюнку використовують для виготовлення виробів з дроту?

Людина і природа

Розглянь подані зображення. Який малюнок до якого професійного свята?

Твори дивні, незвичайні Є в етнічному дизайні

У цьому розділі ти

- продовжиш знайомство з декоративно-ужитковим мистецтвом
- побуваєш у майстерні писанкаря

ДОВКІЛЛЯ ХУДОЖНЬОГО ПОБУТУ

Твори декоративного і вжиткового мистецтв із сучасних матеріалів, виконані сучасними технічними засобами, — це твори *етнодизайну*. Розрізняють етнодизайн витинанки, мозаїки, художнього розпису.

Декорування виробів

Рукотворний побут — це результат праці майстрів мистецтв — художників декоративно-ужиткового мистецтва. Оздоблена з любов'ю декоративно-ужиткова побутова річ корисна і красива.

Одним з поширених способів декорування виробів є орнамент. Ти вже знаєш основні види орнаментів: геометричний, рослинний і зооморфний, або тваринний.

Згадай, що тобі відомо про орнамент з уроків трудового навчання і малювання. Чим характерні різні види орнаменту?

Найрозповсюдженішою орнаментальною композицією в Україні є дерево-квітка у вазоні. Вона символізує райське дерево життя, яке так оспівується у народних обрядових піснях:

*Ой у чистім полі камінець стоїть.
На тім камінці три прутки ростуть...*

Один пруток *калиновий*, другий — *малиновий*, а третій — *горіховий*. На першому — *сокіл*, на другому — *зозуля*, на третьому — *бджоли*.

Розглянь зразки орнаментальних композицій, основою яких є дерево-квітка. Вершини вазонів є геометричні, геометрично-рослинні, рослинні комбіновані, рослинні умовні, рослинні конкретні.

У майстерні писанкаря

Писанка ввібрала в себе все багатство орнаментальних символів України.

Розглянь зразки декорування писанок на малюнку. Яким узором ти розмалював би / розмалювала б великодню прикрасу?

Справжні писанки розписують воском.

Віск, розбавлений парафіном, кладуть у череп'яну чарочку і ставлять над вогнем, слідкуючи, щоб суміш не закипіла. Гарячий віск наносять за допомогою *писачка*. Його можна виготовити з металевого наконечника звичайнісінького шнурка. Наконечник кріплять до палички завбільшки з олівець, у якій роблять дірку. У дірку наполовину вставляється металевий наконечник і обмотується навхрест ниткою.

Тонкий отвір наконечника притуляють до поверхні яйця і заливають воском лінії розмітки.

Писачок тримають нерухомо! Обертають яйце!
Після розпису писанку кладуть у фарбу, а потім просушують.

Сушу писанку кладуть на вістря в духовці або наближають до вогню, щоб віск розтав. Після цього віск акуратно витирають тканиною.

Практична робота. Оздоблення великодніх яєць

На писанці барви грають,
Семицвітно розквітають.

Є кілька різновидів розпису яєць. Виготовляють дряпанки, крашанки і мальованки. Вони відрізняються технікою виконання малюнка.

Спробуй виконати розпис писанки одним зі способів за мотивами свого регіону.

ДРЯПАНКИ

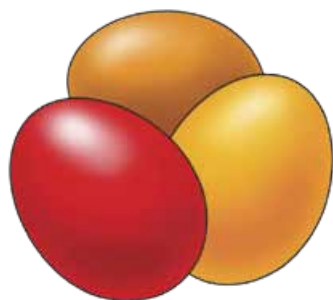
Вибери яйце природного коричневого кольору (воно міцніше).

Покрий його коричневою фарбою. Видряпай орнамент («взір», «узор»). Яйце тримай в одній руці, а другою працюй. Інструментами для роботи можуть бути: цвяшок, шило, груба голка.

КРАШАНКИ

Крашанка — найдавніший вид оздоблення яйця. Для цього яйця варять 5—10 хв у червоному барвнику різних кольорів. Традиційним було використання червоного барвника або лушпиння цибулі.

Крашанкою граються у «надбитки» (чиє яйце найміцніше, той і переміг). За традицією лушпиння крашанок закопували на могилках (ділилися з предками).

МАЛЬОВАНКИ

Мальованки оздоблюють фарбами за допомогою звичайного пензлика (гуаш, акварель). Прикрашають аплікацією, герданом, використовуючи рослинні мотиви.

Наші предки закопували крашанки край поля «на врожай». Отож малюючи, подумки побажай хорошого врожаю.

Прочитай вірш. Розпізнай літери в малюнках. Назви слово. Спробуй зобразити слова-малюнки: *добро, краса, весна, Благовіщення.*

Яку вість несли людям голуби?

Небом великоднім
голуби літали,
пир'ям веселковим
сонце розписали.

На дозвіллі

Практична робота. Орнамент на склі. Вітражі*

Прикрась шибку орнаментом.

1. Протри скло.

2. Фломастером нанеси ескіз квіткової композиції.

3. Контури обведи пензликом з гуашевою фарбою.

4. Переверни скло і на зворотному боці розфарбуй квіткову композицію.

5. Ще раз переверни скло і підклади під нього кольоровий папір. Тло якого кольору ти вибереш: за схожістю чи за контрастом?

6. Виготов макети вітражів.

7. Перекопіюй композиції. Виріж їх з картону ножем. Зі зворотного боку наклеї тонкий кольоровий папір.

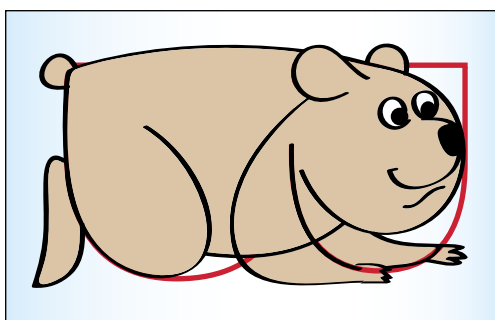
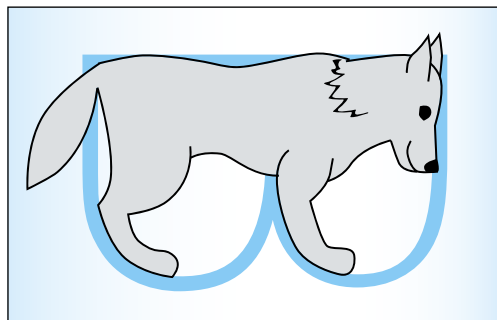
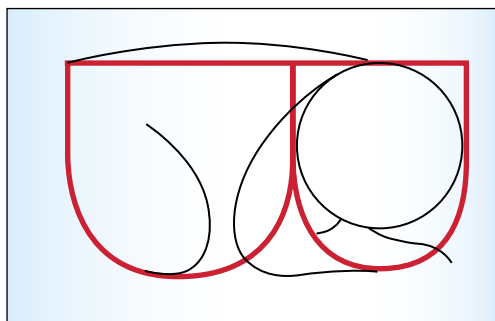
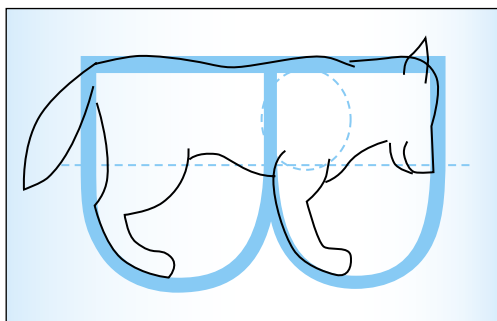
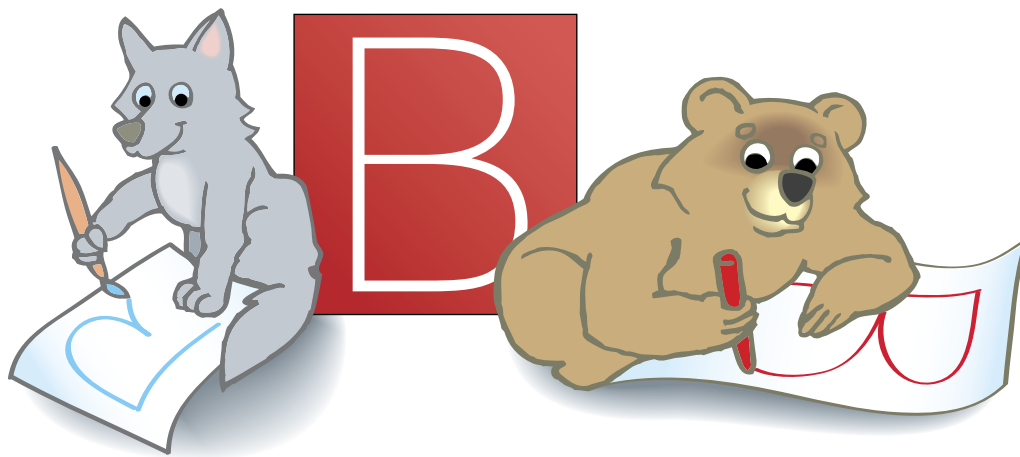
**Вітра́ж* — твір з кольорового скла на шибках вікон, дверей тощо.

У ГРУПИ

Практична робота. Декоративна і сюжетна абетка

Ми оживимо для світу
Усі букви алфавіту.

Розгляньте букви, які намалювали звірята.

Крім звичайного, буває декоративний і сюжетний шрифт. У буквах декоративного шрифту повторюється один і той самий елемент, наприклад візерунок, а букви в сюжетному шрифті оригінальні за формою. Вони передають якусь дію.

Сюжетні букви (букви-пиктограми) перетворить на малюнки і виготовте способом мозаїчного торцювання.

Напишіть букви. «Оживіть» їх у малюнках і виробих. Придумайте сюжетну розповідь про букви:

1 творча група — *i, L, k*;

2 творча група — *D, K, f*;

3 творча група — *B, h, j*.

Перевір себе!

1. Назви кілька технік ручної обробки матеріалів.

2. Яка техніка художнього побуту є найулюбленішою для тебе?

3. Назви, напиши або намалюй технологічну послідовність однієї з поширених технік художнього побуту.

4. Поміркуй, які види ужиткових ремесел з якими видами декоративного мистецтва співвідносяться.

Столярство, теслярство і бондарство з...

Ковальство з...

Гончарство з...

Ткацтво з...

*вишивкою, художнім
розписом, різьбою,
карбуванням*

Людина і художні образи

Заверши речення словами з довідки:

Усі майстри професій «людина — художні образи» працюють в умовах...

Довідка: індустриального виробництва і транспорту, живої природи, художнього побуту і естетичного середовища, громадських місць і сфери обслуговування, знакової інформації.

І у будні, і у свята Будем стіл сервірувати

У цьому розділі ти

- поповниш знання з культури харчування
- навчишся вишивати мережку

ХАРЧУВАННЯ

Культура харчування виявляється в умінні правильно поводитися за столом та сервірувати святковий стіл.

Розглянь малюнок. Чи правильно сервіровано стіл?

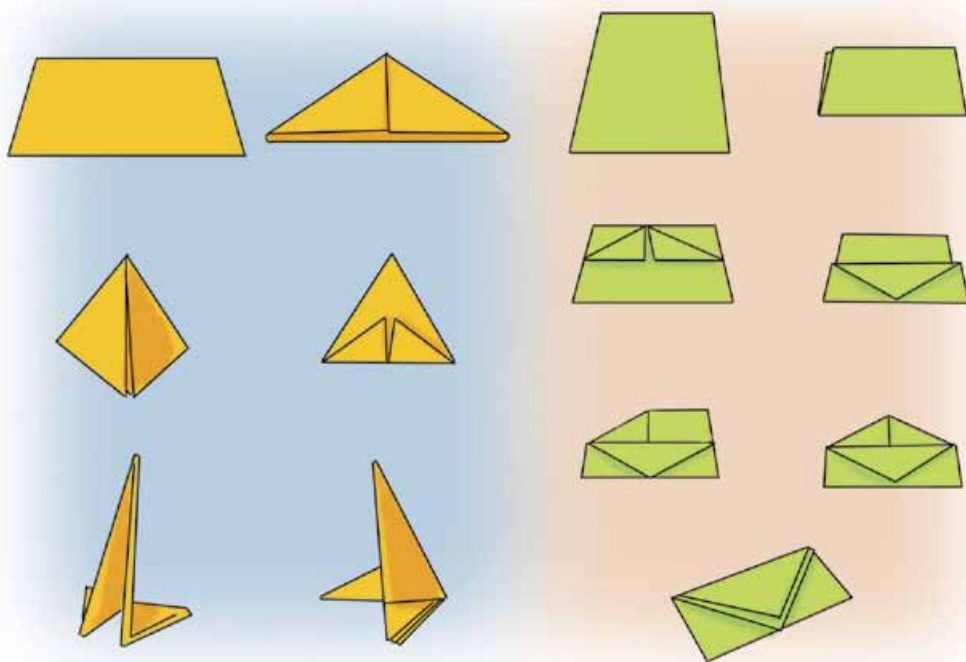

Є різні способи вживання їжі. Більшість американців користується методом зигзагу: їжу розрізують, тримаючи ніж у правій руці, а виделку — у лівій. Потім кладуть ніж на тарілку, перекладають виделку у праву руку і продовжують приймати їжу. Підносячи їжу до рота правою рукою, американці тримають виделку в напрямі «знизу — вгору». Ліва рука при цьому лежить на колінах під столом. Під час їжі ліва рука не має лежати на столі.

Європейці користуються своїм методом: виделка залишається у лівій руці і після розрізання їжі. Вони спрямовують виделку з їжею у напрямі «згори — вниз». Вказівний палець при цьому іноді випрямляють.

Практична робота. Складання серветок для сервірування святкового столу

Склади серветки для святкового столу, користуючись малюнком.

ОЗДОБЛЕННЯ ОДЯГУ І ВЗУТТЯ

Вишивка

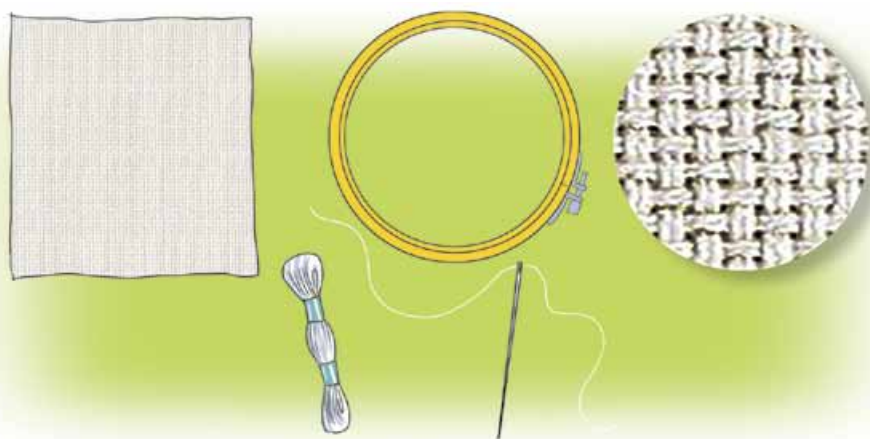
 Одяг та взуття людини повинні бути не тільки зручними і якісними, а й красиво оздобленими. Українці традиційно прикрашають одяг вишивкою.

Вишивала мама синіми нитками —
Зацвіли волошки буйно між житами.
Узяла матуся червоненьку нитку —
Запалали маки у пшениці влітку.

Оберіг-сорочку вишила для сина.
Візерунком стали символи України:
І верба, й калина, сонях біля хати.
Щастя для дитини вишивала мати.

Леся Вознюк

Мережка

 Що потрібно для того, щоб навчитися вишивати мережку? Ляна тканина з чітким переплетенням; голка; біла нитка муліне.

Як почати вишивати мережку?

При вишиванні мережки руки повинні бути чистими і сухими, оскільки білі нитки муліне дуже маркі і відіпрати плями на них дуже складно!

Візьми ляну тканину і закріпи її в п'яльці. Дуже важливо, щоб майбутня мережка йшла по качку. Качок — це нитки, які в переплетенні йдуть перпендикулярно основним ниткам. Вони тонші, ніж основні нитки тканини.

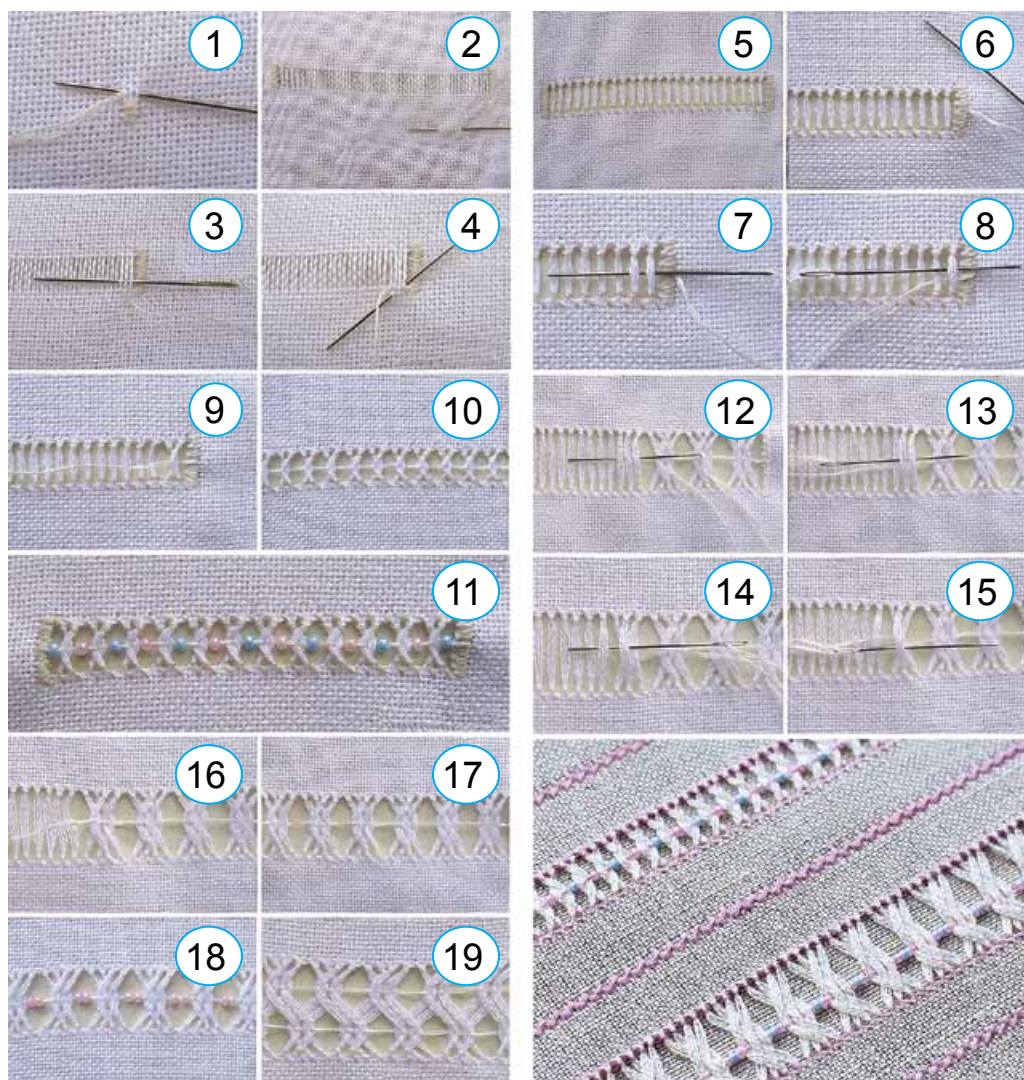

З'ясує, де качок, а де основна нитка, де виворіт, а де лицьовий бік. На лляній тканині немає вивороту або лицьового боку, тому на вивороті вишивки роблять позначку простим олівцем.

Починай вишивати. Білу нитку муліне протягуй двома хвостиками вперед, так, щоб вийшла петелька.

Практична робота. Виготовлення мережки

Виготов виріб технікою мережки з допомогою до-рослих.

Перевір себе!

1. Назви кілька текстильних матеріалів, придатних для художньої обробки.

2. Назви, напиши або намалюй технологічну послідовність художнього конструювання виробу з текстильного матеріалу.

3. Назви кілька видів текстильних матеріалів. Які істоти забезпечують нас сировиною для їх виготовлення?

4. Які професії пов'язані з виготовленням і обробкою тканини?

5. Прочитай казкові епізоди.

Батько віддав сина-ледаря на кравця вчитися. От він побув там днів зо три та й утік. Заліз на піч і знову просом пересипається. Батько віддав до шевця шевству учитися. Так він і звідтіля утік. «Поведу, — каже батько, — свого ледаря в інше царство: де найму, то й найму, може він звідти і не втече». Взяв ледаря і повів. Аж де не взявся маленький дідок, сам зморщений, а борода зелена аж до колін. Ох із зеленою бородою найняв ледаря до себе...

А це якось цар забажав дізнатися: яка з невісток уміє краще килими ткати, яка з них краща ткаля. Вийшла царівна-жаба, гукнула — тут де не взялися дівчата-служниці: виткали килими, гарно півнів понашивали і віддали їй...

Чи знаєш ти назви цих казок? Про які професії в них згадується?

Людина й інші люди

1. Розглянь подані зображення. Який малюнок до якого професійного свята?

2. Утвори речення, правильно поєднавши частини.	
Продавець	навчає учнів
Учитель	подає страви у кав'ярні
Бібліотекар	продає товари покупцям
Офіціант	лікує хворих людей
Лікар	видає книги читачам

Пізнай себе

З допомогою вчителя і батьків перевір рівень розвитку власних природних здібностей. Познач на аркуші паперу плюсами або мінусами твоє ставлення до поданих тверджень.

Прочитай парами речення. Вибери і познач потрібне тобі твердження або заперечення: «мені дуже подобається» (+++), «мені подобається» (++), «мабуть,

подобається» (+); «мені дуже не подобається» (---), «мені не подобається» (--) , «мабуть, не подобається» (-).

Підрахуй кількість плюсів і мінусів, які ти дав середовищам професій: ЛП — людина і природа, ЛТ — людина і техніка, ЛЗ — людина і знакова інформація, ЛХ — людина і художні образи, ЛЛ — людина й інші люди.

Запитання читай парами!

Я хочу в майбутньому:

16а Робити лабораторні аналізи в лікарні, стежити за поведінкою мікробів, як лаборант (ЛТ)

чи

16б Приймати, оглядати, відвідувати хворих, призначати лікування, виписувати рецепти, як лікар (ЛЛ)

17а Фарбувати або розписувати стіни приміщень, поверхню виробів, створювати картини живопису (ЛХ)

чи

17б Збирати машини з деталей і вузлів, як інженер-конструктор, слюсар (ЛТ)

18а Організовувати культпоходи до театру, музеїв, робити екскурсії з однокласниками або молодшими дітьми (ЛЛ)

чи

18б Грати на сцені, як актор; брати участь у концертах, художній самодіяльності (ЛХ)

19а Виготовляти за кресленням деталі виробів; проектувати будинки, як архітектор (ЛТ)

чи

19б Креслити, копіювати карти місцевості, як географ, геолог (ЛЗ)

20а Вести боротьбу із хворобами рослин, шкідниками лісу, саду, як лісник або садівник чи агроном (ЛП)

чи

20б Працювати на клавішних машинах: калькуляторах, комп'ютерах, факсах тощо (ЛТ)

16a

166

17a

176

18a

186

19a

196

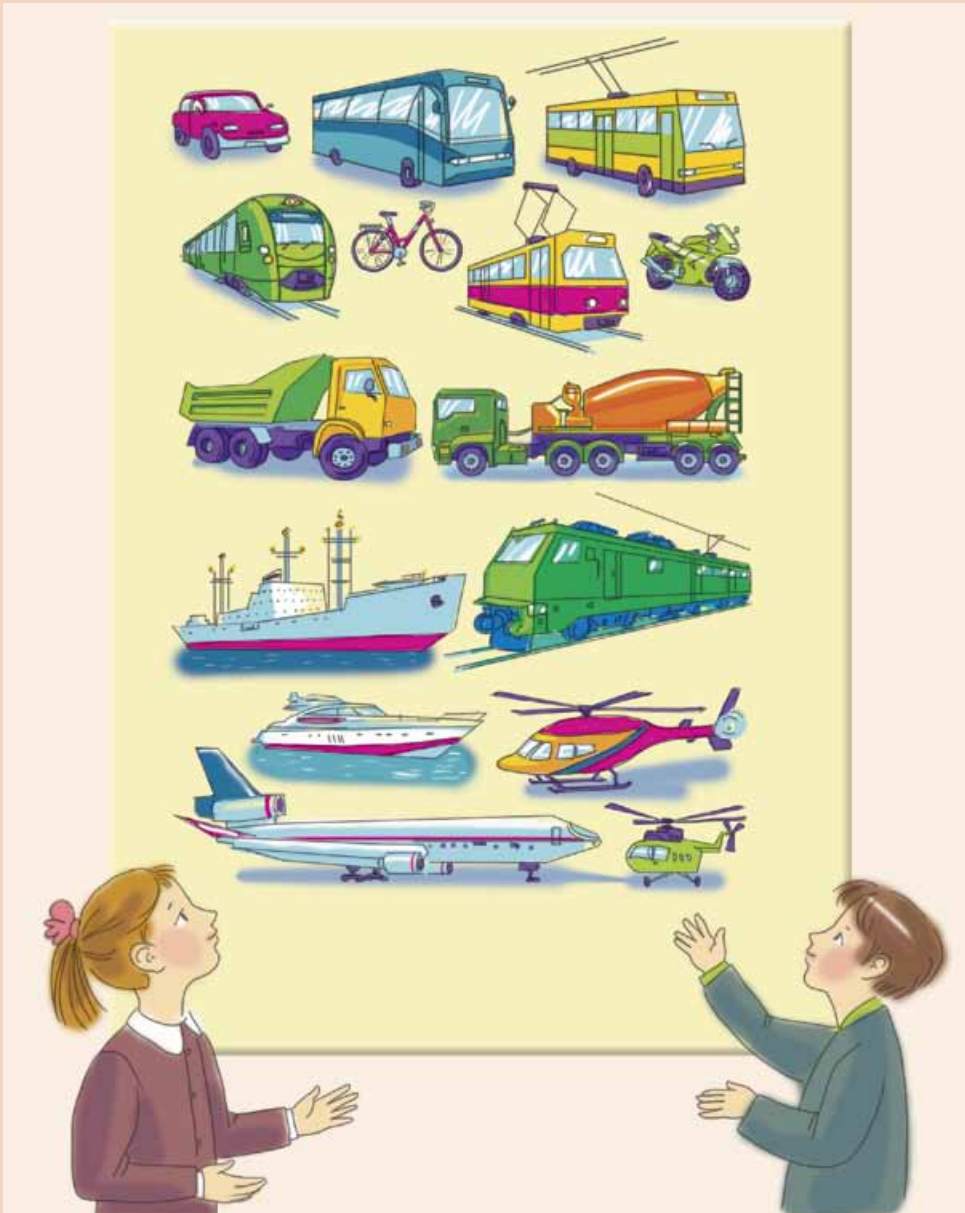

20a

206

Треба розум, руки вмілі
У технічному доквіллі

У цьому розділі ти

- виготовлятимеш і оздоблюватимеш об'ємні вироби

Виготовлення і оздоблення об'ємних виробів

Інженер-конструктор добре знає будову транспортних, транспортуючих і технологічних машин. *Транспортна* техніка призначена для перевезення пасажирів або вантажів на значні відстані. Це наземний, водний і повітряний транспорт: автомобілі, пароплави, літаки. *Транспортуюча* техніка призначена для перевезення, перенесення пасажирів і вантажів на короткі відстані: екскаватор, ескалатор метро, підйомний кран. А *технологічні* машини полегшують обробку матеріалів людиною: м'ясорубка, верстат, конвеєр.

Інженер-конструктор спочатку формулює словами задум технічного проекту. Потім увиразнює його засобами технічної графіки: ескізами, кресленнями. На завершення технічного проекту інженер конструює пошуковий макет майбутнього виробу з різних матеріалів, які легко обробляються. Це можуть бути об'ємні макети технічних конструкцій з коробок, упаковок та самостійно виготовлених об'ємних деталей.

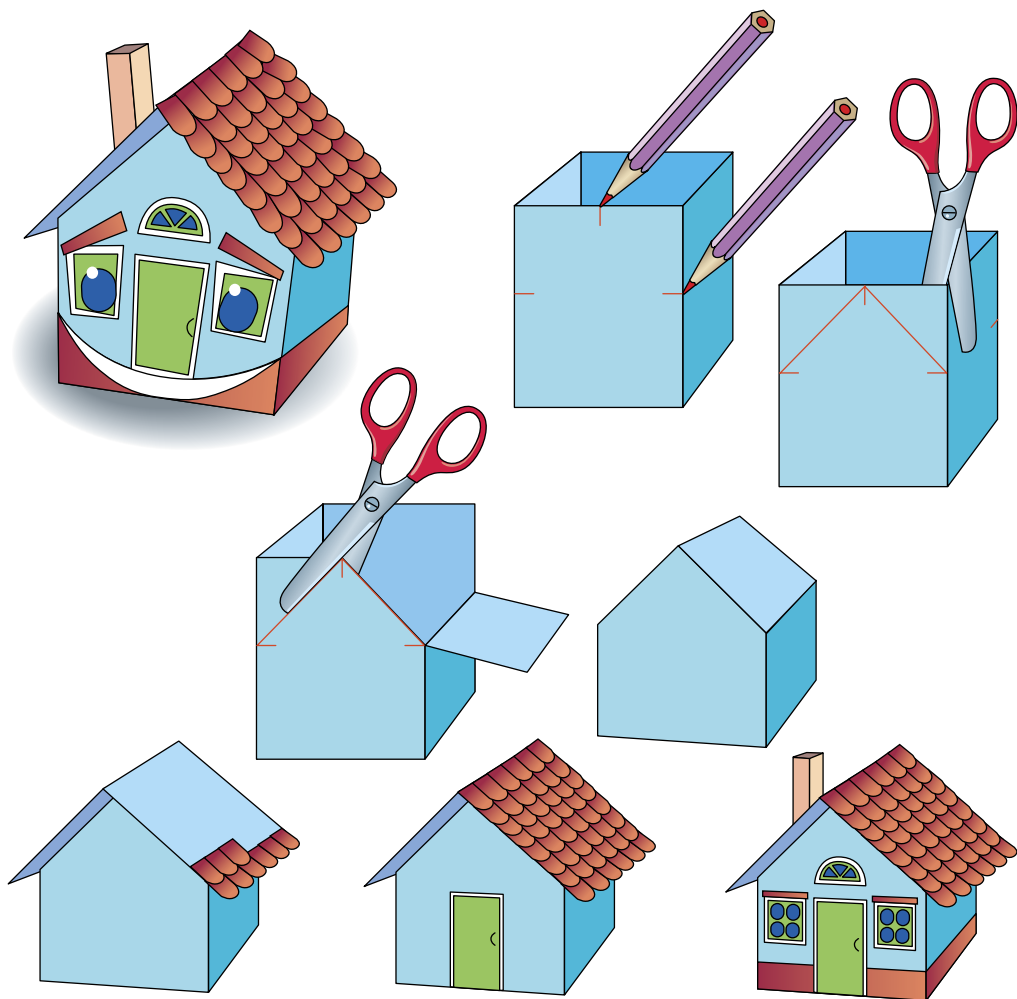
Уяви себе інженером-конструктором. Спочатку сформулюй задум: ти хочеш створити транспортну, транспортуючу чи технологічну технічну конструкцію? Створи ескіз або креслення конструкції.

Практична робота. Паперовий будинок

Прочитай вірш. З яким одягом і взуттям порівняно частини будинку?

Іграшкова наша хата
Готувалася до свята.
Одягла сорочку чисту,
Головний убір барвистий.
Черевички гарні взула
І про пояс не забула.
Дуги брів підмалювала
І гостей чекати стала.

Виготов за малюнком будинок з паперу.

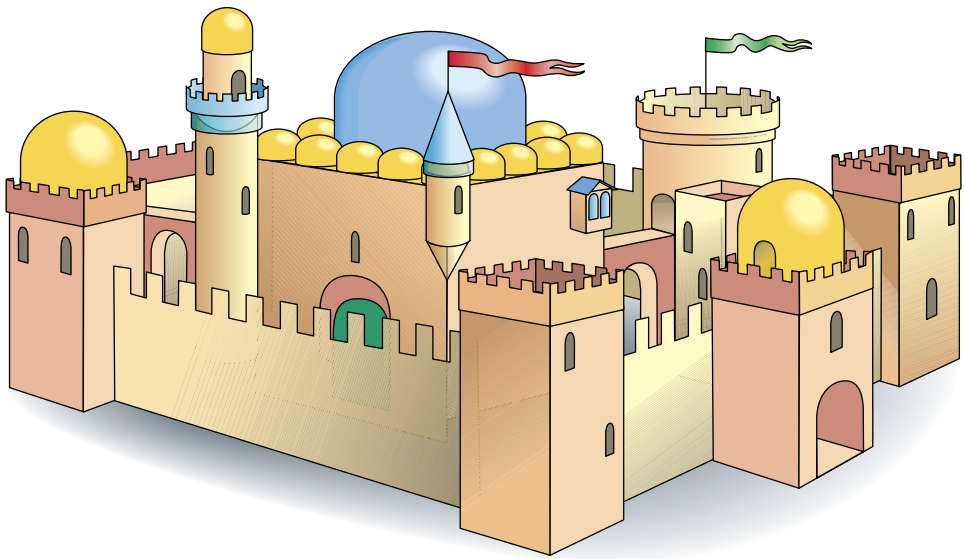
СПІЛЬНО З БАТЬКАМИ

**Практична робота. І природний, і ажурний
наш проект архітектурний**

Намалюйте казкове місто Сходу.

Які форми споруд переважають: округлі чи з гранями?

Виготовте макет міста, використовуючи підкладки із цукеркових коробок, упаковки з-під кіндер-сюрпризів, пластикові пляшки тощо.

Перевір себе!

1. Назви кілька штучних матеріалів, які придатні для технічної обробки.

2. Яке призначення транспортних, транспортуючих і технологічних машин?

3. Назви працівників, які керують транспортуючими машинами.

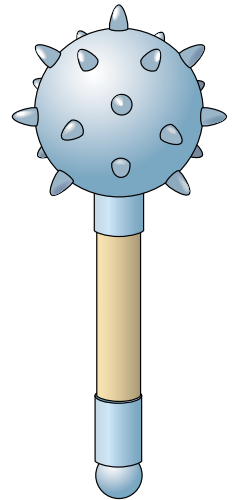
4. Назви, напиши або намалюй технологічну послідовність пошукового макетування технічної конструкції.

5. Прочитай казковий епізод.

Узяв Котигорошко залізо, що викопав, та й поніс до коваля. Викував коваль булаву. Котигорошко шпурнув її вгору та й ліг спати на дванадцять діб. На тринадцяту добу летить та булава назад, реве, аж земля дрижить.

Яку технічну конструкцію нагадує булава?

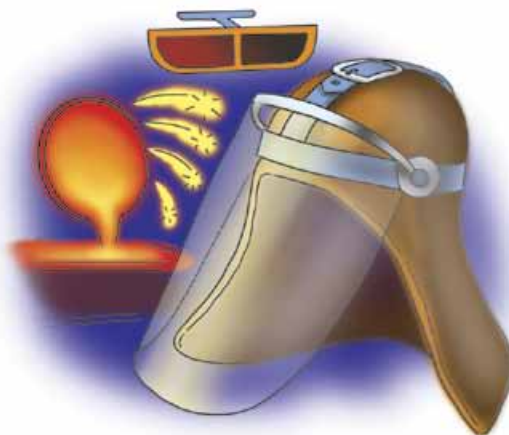
6. Назви професії людей, пов'язані з проектуванням, конструюванням і обслуговуванням технічних конструкцій.

Людина і техніка

Розглянь подані зображення. Який малюнок до якого професійного свята?

«Канікули! Канікули!» –
співає все навколо.
Канікули, канікули,
канікули у школі!

А що таке «канікули»?
Це – літні дні барвисті,
це час, коли нам ніколи
хоча б на мить присісти,
бо треба мчати босими
наввипередки з вітром,
з густих лісів приносити
горіхів повні відра.

Це час у річці хлюпатись,
підсмажувати спину
і зранку в лузі слухати
тонку струну бджолину...

Це час, коли за друзями
ми скучим – як ніколи,
і нам страшенно схочеться
скоріше знов до школи!..

Анатолій Костецький

Ключ до тесту «Пізнай себе»

Людина і природа	Людина і техніка	Людина й інші люди	Людина і художні образи	Людина і знакові системи
Реалістичний тип професій		Соціально-художній тип професій		Інтелектуальний тип професій
1а	1б	2а	3а	2б
3б	4а	4б	5б	5а
6а		6б	7а	
	7б	8а	8б	
	9а			9б
10а				10б
11а	11б	12а	13а	12б
13б	14а	14б	15б	15а
16а		16б	17а	
	17б	18а	18б	
	19а			19б
20а				20б
+	+	+	+	+
-	-	-	-	-

Пізнай себе. Підсумуй разом з батьками «плюси» реалістичних професій (це «майстер-діяч»); соціально-художніх професій (це «художник-глядач»); інтелектуальних професій (це «мислитель-слухач»).

Підрахуй у такому самому порядку «мінуси». Досліди, у світі яких професій у тебе найбільше «плюсів» і найменше «мінусів». Який висновок ти зробиш?

Обговоріть з однокласниками, які професії вам подобаються, чим ви хочете займатися в майбутньому.

У підручнику використано творчі роботи, надані Українським державним центром позашкільної освіти.

Відповіді до загадок:

с. 43 – риба в акваріумі; с. 50 – гарбузи; с. 72 – ящірка; с. 73 – равлик.

З М І С Т

Любий майстрику-третьокласнику! 3

ВИТИНАЄМ ВСІМ НА ПОДИВ ТАЄМНИЧИЙ СВІТ ПРИРОДИ

Мистецтво витинання 6

Витинання — давня техніка оздоблення побуту
українців 6

Види витинанок 9

Матеріали та інструменти для витинання. 10

Мозаїка 15

Матеріали та інструменти для мозаїчного торцювання . . . 15

Техніка мозаїчного торцювання 16

Перевір себе! 20

Пізнай себе. 20

ПАПЕРОВІ КВІЛІНГ-КВІТКИ СХОЖІ ВСІ НА ПЕТРИКІВКИ

Квілінг 24

Інструменти для квілінгу 25

Техніка виконання квілінгу. 25

Базові форми квілінгу 27

Оригамі 32

Перевір себе! 38

Пізнай себе. 38

ВАБИТЬ БАРВАМИ І ПЛОДОМ КОЛЬОРОВИЙ СВІТ ПРИРОДИ

Робота з пластиліном 42

Вироби об'ємної форми 42

Комбінування природних і пластичних матеріалів	46
<i>Перевір себе!</i>	53
<i>Пізнай себе</i>	54

МИ — ХУДОЖНИКИ-МИТЦІ,
ЛЯЛЬОК-ІГРАШОК ТВОРЦІ

Робота з волокнами та нитками	58
Види волокон	58
<i>Перевір себе!</i>	64

КОНСТРУЮЄМ СВІТ ТЕХНІЧНИЙ
НЕЗВИЧАЙНИЙ, БІОНІЧНИЙ

Виготовлення об'ємних фігур з дроту	66
Бісероплетіння	68
Правила безпечної праці	69
Мозаїка з природних і штучних матеріалів	70
<i>Перевір себе!</i>	73

ТВОРИ ДИВНІ, НЕЗВИЧАЙНІ
Є В ЕТНІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

Довкілля художнього побуту	76
Декорування виробів	76
У майстерні писанкаря	78
<i>Перевір себе!</i>	83

І У БУДНІ, І У СВЯТО
БУДЕМ СТИЛ СЕРВІРУВАТИ

Харчування	86
Оздоблення одягу і взуття	88
Вишивка	88
Мережка	89
<i>Перевір себе!</i>	91
<i>Пізнай себе</i>	92

ТРЕБА РОЗУМ, РУКИ ВМІЛІ
У ТЕХНІЧНОМУ ДОВКІЛЛІ

Виготовлення і оздоблення об'ємних виробів	96
<i>Перевір себе!</i>	98
Додаток	101